

บทที่ 2

การให้การศึกษาโดยการสอนการใช้ห้องสมุด

ในบทนี้จะกล่าวถึงการให้การศึกษาแก่ผู้ใช้ห้องสมุด โดยสอนวิธีใช้ห้องสมุด ซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมทั้งในและนอกประเทศ ทั้งในรูปบทความจากวารสาร หนังสือและงานวิจัยต่าง ๆ โดยเน้นหนักงานวิจัยมากกว่าสิ่งพิมพ์อื่น เนื่องจากสารนิเทศที่ปรากฏอยู่ในงานวิจัย ย่อมผ่านการศึกษาคัดเลือก กลั่นกรองและทดสอบมาแล้ว เป็นอย่างดี และในตอนท้ายจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอนในโรงเรียนตราษตระการคุณซึ่งเป็นสถานที่ทำการทดลองในการวิจัยครั้งนี้

ประเด็นสำคัญที่จะกล่าวถึงมีดังต่อไปนี้คือ

1. คุณค่าของการให้การศึกษาโดยสอนการใช้ห้องสมุด
2. การสอนการใช้ห้องสมุดในโรงเรียน
3. การสอนการใช้ห้องสมุดที่สัมพันธ์กับวิชาสังคมศึกษา
4. การเรียนการสอนในโรงเรียนตราษตระการคุณ

คุณค่าของการให้การศึกษาโดยสอนการใช้ห้องสมุด

ในการให้การศึกษาแก่ผู้ใช้ห้องสมุดนั้น จะต้องมีการกำหนดจุดประสงค์และเป้าหมายว่าจะทำเพื่ออะไร และคาดหวังผลไว้อย่างไร ยิ่งไปกว่านั้นการที่จะยืนยันได้ว่าการให้การศึกษาแก่ผู้ใช้ห้องสมุดมีคุณค่าจริง ก็ควรต้องมีการติดตามผลและวัดผล ดังนั้น ในหัวข้อนี้จึงมีใจความสำคัญ

1. ความหมาย วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการให้การศึกษาแก่ผู้ใช้ห้องสมุด
2. งานวิจัยที่ยืนยันถึงคุณค่าของการให้การศึกษาโดยสอนการใช้ห้องสมุด

ความหมาย วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

การศึกษาคือ "ศิลปะของการใช้ความรู้ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ (Irving 1978: 31) เพราะการศึกษามีไว้เป็น เพียงการสะสมความรู้เฉพาะที่เป็นข้อเท็จจริง เนื่องจากข้อเท็จจริงนั้นล้าสมัยได้ง่าย ดังนั้น ทักษะในการรวบรวมสารนิเทศ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์จึง เป็นสิ่งสำคัญในการให้การศึกษา ยิ่งกว่าเนื้อหาของสารนิเทศนั้น (Heather 1984: 216)

หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของบรรณารักษ์ซึ่ง เป็นส่วนที่จะช่วยให้งานห้องสมุดประสบความสำเร็จคือ ให้การศึกษาแก่ผู้ใช้ห้องสมุดทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้แต่ละคนมีความสามารถที่จะกำหนดแนวทาง ทำการค้นคว้าและ เข้าถึงสารนิเทศได้ด้วยตนเอง โดยสอนให้ใช้วิจรรณญาณในการ เลือกแหล่งวิทยาการรวมทั้งวัสดุที่จะให้ข้อมูลที่ต้องการ จัดลำดับชั้นในการค้นคว้าได้เหมาะสม จนกระทั่งลงมือรวบรวมข้อมูลที่ต้องการ นำมาวิเคราะห์และนำมาใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ จุดนี้คือจุด เริ่มต้นในการสอนผู้ใช้ห้องสมุด เพื่อให้รู้ว่าสารนิเทศที่ต้องการ นั้นอยู่ที่ใด จะค้น และนำมาใช้ได้อย่างไร

ส่วน เป้าหมายในการให้การศึกษาแก่ผู้ใช้ห้องสมุดก็คือ เพื่อให้ผู้ใช้ห้องสมุดมีทักษะ ในการรวบรวมสารนิเทศ (Information Skills)

ทักษะในการรวบรวมสารนิเทศ คือการที่บุคคลสามารถค้นพบข้อมูล ความรู้ที่ตนต้องการ โดยแยกออกเป็นทักษะด้านต่าง ๆ ได้คือ ทักษะในการคัด เลือก ทักษะในการกำหนดขอบเขตของสารนิเทศที่ต้องการ และทักษะในการนำสารนิเทศนั้นมาใช้ประโยชน์

ในการคัด เลือกและกำหนดขอบเขตของสารนิเทศนั้น ผู้ใช้ห้องสมุดจะต้องรู้จักห้องสมุด และแหล่งวิทยาการอื่น ๆ และจำเป็นต้องมีความรู้เรื่องวิธีใช้ห้องสมุดด้วย โดยต้องมีความเข้าใจ เรื่องระบบการจัดหมู่หนังสือ มีความสามารถในการใช้บัตรรายการประเภทต่าง ๆ เพื่อเข้าถึง สิ่งที่ต้องการ ยิ่งกว่านั้นยังควรได้รับการฝึกหรือชี้แนะให้สามารถตัดสินใจ เลือกหนังสือและวัสดุ ให้ตรงกับความต้องการใช้ โดยประเมินจากชื่อเรื่อง ผู้ใช้ห้องสมุดที่ไม่ได้รับการฝึกให้เกิด ทักษะดังกล่าวย่อมพบอุปสรรคในการใช้สารนิเทศที่เกิดขึ้นล้นหลามในปัจจุบัน

การนำสารนิเทศที่รวบรวมได้ไปใช้ประโยชน์นั้นก็มีความสำคัญเท่า เทียมกับการค้นจนพบ เพราะผู้ใช้ห้องสมุดจะต้องวางโครงร่างงานเขียน ดึงข้อเท็จจริงและความคิด เห็นที่สำคัญ ออกมาได้ แล้วจัดบันทึกไว้ เพื่อนำมาเรียบเรียง เข้าด้วยกันด้วยสำนวนของตัวเอง แล้วนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ทักษะทั้ง 3 ประการดังกล่าว ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวบุคคล จะเกิดได้ก็เมื่อได้รับการฝึกสอน การสอนการใช้ห้องสมุดจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ใช้ห้องสมุดมีโอกาสได้เรียนรู้ และได้รับการฝึกฝนอย่างเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ประหยัดเวลา และสะดวกกว่าการเรียนและฝึกฝนด้วยตนเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีงานวิจัย 6 เรื่องที่แตกต่างกันในรายละเอียด ตัวบุคคล วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการ สถานที่และเวลา แต่ผลการวิจัยที่ออกมา มีความสอดคล้องกัน คือเป็นการพบว่า การสอนการใช้ห้องสมุดทำให้ผู้เรียนมีทักษะในการใช้ห้องสมุดสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้เรียน นอกจากนี้การมีทักษะในการใช้ห้องสมุดแตกต่างกันทำให้ลักษณะการใช้ห้องสมุดแตกต่างกันและผลการวิจัยที่สำคัญที่สุดคือการพบว่าทักษะในการใช้ห้องสมุดมีผลต่อระดับความสามารถทางวิชาการของผู้เรียนด้วย

งานวิจัยของ Jane Bandy Smith (1979 : 4569-A-4570-A) David N. King และ John C. Ory (1981 : 31-34) เป็นการวิจัยที่มุ่งวัดประสิทธิภาพของโปรแกรมการสอนการใช้ห้องสมุด โดยที่ Smith ทำการวิจัยกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 เรียนการใช้ห้องสมุดกับครูที่ได้รับการอบรมเรื่องทักษะในการใช้ห้องสมุดมาแล้ว กลุ่มนี้จะเรียนวิชานี้ในชั้นเรียนในลักษณะที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในโรงเรียน

กลุ่มที่ 2 เรียนกับบรรณารักษ์เป็นประจำทุกสัปดาห์ ในระหว่างเวลาพักกลางวัน ครั้งละ 30 นาที

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เรียนการใช้ห้องสมุด

การทดสอบความสามารถในการใช้ห้องสมุดใช้ Library Study Skills Test ก่อนและหลังเรียน ตัวแปรที่ศึกษาคือ สภาพเศรษฐกิจสังคม (Socioeconomic) ของโรงเรียนและรูปแบบการสอน 3 แบบ

ผลปรากฏว่ากลุ่มที่เรียนกับบรรณารักษ์มีความสามารถในการใช้ห้องสมุดสูงสุด รองลงมาคือกลุ่มที่เรียนกับครูในชั้นเรียน และกลุ่มที่มีความสามารถต่ำสุด คือกลุ่มควบคุม นักเรียนในโรงเรียนที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคม (Socioeconomic) ต่ำกว่า สามารถทำคะแนนได้ดีกว่านักเรียนในโรงเรียนที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมต่ำกว่า

จากผลการวิจัยแสดงว่าทักษะในการใช้ห้องสมุดเกิดขึ้นจากการสอนการใช้ห้องสมุดทั้งของครูและบรรณารักษ์ การใช้ห้องสมุดที่มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความพยายามร่วมกันของครูและบรรณารักษ์ ถึงแม้ครูจะสอนทักษะในการใช้ห้องสมุดเพื่อประโยชน์ในการเรียนวิชาอื่น แต่ทั้งครูและนักเรียนก็ต้องศึกษาเรื่องการจัดระเบียบและขั้นตอนการค้นคว้าในห้องสมุด

งานวิจัยของ David W. King และ John C. Ory (1981 : 31-41) ได้ศึกษาประชากรที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้น แต่ลักษณะการวิจัย เป็นไปในทำนองเดียวกับ Smith กล่าวคือ King และ Ory เลือกนักศึกษาที่เรียนวิชาวาทศิลป์ (rhetoric) แล้วแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 เรียนทักษะในการวิจัย (Research Skills) จากบรรณารักษ์และผู้ช่วยบรรณารักษ์ กลุ่มนี้ได้รับการแนะนำให้รู้จักแหล่งสารสนเทศที่ใช้ในการทำงานวิจัย ได้รับการกระตุ้นให้ใช้คู่มือช่วยค้นทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์และสื่ออื่น ๆ เรียนรู้ขั้นตอนการทำวิจัย และการใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์ในห้องสมุด หรือระบบ LCS (Library Computer System) มีการค้นคว้าในห้องสมุดภายใต้การแนะนำของบรรณารักษ์ขณะที่หาหัวข้อและทำภาคินพนธ์

กลุ่มที่ 2 เรียนรู้วิธีการทำงานวิจัยในห้องสมุดจากอาจารย์ผู้สอนวิชาวาทศิลป์ ได้รับการแนะนำเรื่องแหล่งข้อมูลเฉพาะวิชาเป็นสำคัญ ไม่กว้างขวาง เป็นสากล เท่ากลุ่มแรก ในระหว่างการเรียน แต่ละคนจะได้รับรายชื่อหนังสือหรือ เอกสารอ้างอิงที่จะใช้ค้นคว้าประกอบการทำภาคินพนธ์ ซึ่งจะต้องนำไปเสนอในชั้นเรียนด้วย หลายคนได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่แผนกอ้างอิงในห้องสมุด นักศึกษากลุ่มนี้ไม่ได้เรียนรู้เรื่องระบบคอมพิวเตอร์ในห้องสมุด

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการสอน เรื่องการใช้ห้องสมุด แต่ต้องทำภาคินพนธ์ในรายวิชาวาทศิลป์ เหมือน 2 กลุ่มแรก

เมื่อถึงกำหนดส่งภาคินพนธ์ ผู้วิจัยได้ให้นักศึกษาทั้ง 3 กลุ่มตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้แหล่งอ้างอิง การใช้แหล่งข้อมูลทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์ วัสดุย่อส่วน สื่อต่าง ๆ การใช้บัตรรายการและระบบคอมพิวเตอร์ในห้องสมุด การใช้ห้องสมุดและบริการของห้องสมุดและความเข้าใจของนักศึกษาในคุณค่าของการใช้ห้องสมุด ความมั่นใจในความสามารถที่จะใช้ห้องสมุดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปรากฏว่ากลุ่มที่มีความสามารถในการใช้ห้องสมุดได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดคือกลุ่มนักศึกษาที่เรียนกับบรรณารักษ์และผู้ช่วยบรรณารักษ์ โดยมีการใช้ทรัพยากรห้องสมุดหลากหลายกว่านักศึกษาอีก 2 กลุ่มอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ยังมีความมั่นใจในความสามารถของคนที่จะใช้ห้องสมุดได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่าอีก 2 กลุ่ม แต่มีสิ่งที่น่าสนใจ เกิดคือนักศึกษากลุ่มแรกนี้แสดงความเชื่อมั่นในการใช้หนังสือน้อยกว่านักเรียนที่เรียนการใช้ห้องสมุดจากอาจารย์ที่สอน

วาทศิลป์ และนักศึกษากลุ่มที่ไม่ได้รับการสอนเลย ในขณะที่แสดงความเชื่อมั่นในการใช้วัสดุ
ย่อบ้าง วัสดุทัศนวัสดุ และระบบคอมพิวเตอร์ในห้องสมุดสูงกว่า

งานของ Smith, King and Ory ได้ยืนยันว่า การสอนการใช้ห้องสมุดมีผลให้
ผู้เรียนเกิดทักษะในการใช้ห้องสมุดเหนือกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการสอนทั้งในระดับมัธยมศึกษาและระดับ
อุดมศึกษา ไม่ว่าจะเปรียบเทียบประชากรในสถานศึกษา เดียวกันหรือต่างสถานศึกษา ก็ตาม
ผลการวิจัยจะออกมาในแนวเดียวกัน

Currie Goettler and McCaskill (1982 : 35-37) ได้ทำการศึกษา
เพื่อประเมินคุณค่าของการสอนการใช้ห้องสมุดอย่างเป็นทางการที่มีผลต่อทักษะในการใช้ห้องสมุด
ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเอกชีววิทยา และสังคมวิทยา ในสองวิทยาลัยที่มีองค์ประกอบใกล้เคียงกัน
ทุก ๆ ด้าน และเพื่อประเมินประสิทธิผลของการบังคับให้ทำงานในห้องสมุดโดยสัมพันธ์กับหลักสูตร
ที่เรียน (Compulsory course-related library assignment) ว่ามีผลก่อให้เกิดการ
ซึมซับและเก็บรักษาความรู้เรื่องห้องสมุดได้มากที่สุดจริงหรือไม่ โดยใช้แบบทดสอบความรู้เรื่อง
การใช้ห้องสมุด ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาทั้งสองสาขาวิชา ที่เรียนการใช้ห้องสมุดมีทักษะในการใช้ห้องสมุดสูงกว่า
พวกที่ไม่ได้เรียน ทั้งในลักษณะที่เป็น การเปรียบเทียบรวมและ เปรียบเทียบแยก เฉพาะสาขาวิชา
2. การกำหนดให้ทำงานค้นคว้าในห้องสมุด เป็น เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการเพิ่ม
พูนความสามารถในการใช้ห้องสมุดของผู้เรียน

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่พิสูจน์ชัดถึงผลของการสอนการใช้ห้องสมุดที่มีต่อความสามารถ
ในการใช้ห้องสมุดของผู้เรียนอย่างแท้จริงนั้น คือการวิจัยที่ De Pauw University สหรัฐอเมริกา
(Hardesty Lovrich and Mannon 1979: 309-317) ซึ่งได้มีการสร้างเครื่องมือในการ
ประเมินผลอย่างระมัดระวัง มีการทดลองเครื่องมือทุก ๆ ด้าน เพื่อให้แน่ใจที่สุด สอบถาม
ความรู้และวิธีการใช้ห้องสมุด กับสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อห้องสมุด ทำการวิจัยกับนักศึกษาปีที่ 1
ซึ่งเรียนภาษาอังกฤษจากผู้สอนคน เดียวกัน โดยแบ่งนักศึกษาเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

กลุ่มทดลองได้รับการปฐมนิเทศจากบรรณารักษ์เพื่อหวังผลให้มีทัศนคติที่ดีต่อห้องสมุด
หลังจากนั้นก็ได้รับการพัฒนาทักษะในการใช้ห้องสมุด 3 ด้านคือ ความรู้เรื่องทรัพยากรต่าง ๆ
ในห้องสมุด ขั้นตอนการค้นหาและรวบรวมสารนิเทศ และการนำเสนอรายงาน ส่วนกลุ่มควบคุม

ไม่ได้รับการสอนเรื่องการใช้ห้องสมุดเลย

ผลปรากฏว่านักเรียนที่ได้เรียนการใช้ห้องสมุดจากบรรณารักษ์ (กลุ่มทดลอง) มีการพัฒนาทักษะในการใช้ห้องสมุดมากกว่านักศึกษาที่ไม่ได้เรียน (กลุ่มควบคุม)

เพื่อเป็นการพิสูจน์ว่า การที่คะแนนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม เกิดจากการสอนการใช้ห้องสมุดเป็นสิ่งสำคัญ ไม่ใช่ผลจากระดับสติปัญญา (basic intellectual capacity) หรือความวิริยะทางวิชาการ (academic diligence) ของนักศึกษา จึงมีการทดสอบความถนัดของประชากรในการวิจัย โดยใช้ Scholastic Aptitude Test (S.A.T.) แล้วแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มตามระดับสติปัญญา คือกลุ่มที่มีระดับสติปัญญาค่ำ ปานกลาง และสติปัญญาสูง จากนั้นจึงเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย (mean-score) ของการทดสอบก่อน-หลัง การเรียนของนักศึกษาแต่ละกลุ่ม ปรากฏว่าคะแนนที่เพิ่มขึ้นใกล้เคียงกัน แสดงว่าไม่ว่าผู้เรียนจะมีระดับสติปัญญาแตกต่างกันอย่างไร เมื่อได้เรียนการใช้ห้องสมุดแล้วจะมีการพัฒนาทักษะในการใช้ห้องสมุดเพิ่มขึ้น

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบต่อไปโดยให้นักศึกษามือที่ 4 ของมหาวิทยาลัยนั้นตอบแบบสอบถามชุดเดียวกัน ปรากฏว่านักศึกษามือที่ 4 ทำคะแนนเฉลี่ยได้ต่ำกว่านักศึกษามือที่ 1 ซึ่งเรียนการใช้ห้องสมุดเล็กน้อย แสดงว่าการเรียนการใช้ห้องสมุดเพียง 1 ภาคเรียน โดยมีโอกาสได้เรียนกับบรรณารักษ์เพียง 3 บท ส่งผลให้นักศึกษามือที่ 1 มีทักษะในการใช้ห้องสมุดเท่า ๆ กับผู้ที่ไม่มีโอกาสได้เรียนการใช้ห้องสมุด แต่มีประสบการณ์ในการเข้าใช้ห้องสมุดแห่งเดียวกันมาเป็นเวลา 4 ปี (Hardesty, Lovrich and Mannon 1979 : 316)

แต่การประเมินว่าผลการสอนทำให้เจตคติ (attitude) ของผู้เรียนที่มีต่อห้องสมุดเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่นั้น เป็นสิ่งที่วัดได้ยาก เพราะการสอน การใช้ห้องสมุดมีผลกระทบต่อทักษะมากกว่าเจตคติ อีกทั้งช่วงเวลาในการสอนก็สั้น เกินกว่าที่จะเปลี่ยนแปลงเจตคติของผู้เรียนได้ อย่างไรก็ตามในการวิจัยของ Hardesty, Lovrich and Mannon (1979: 317) นั้นมีแนวโน้มว่านักศึกษาที่เรียนการใช้ห้องสมุดมีเจตคติที่ดีต่อห้องสมุดมากกว่านักศึกษาที่ไม่ได้เรียนการใช้ห้องสมุด

การวิจัยเพื่อยืนยันว่าการสอนการใช้ห้องสมุดเป็นสิ่งจำเป็นในการเพิ่มพูนทักษะในการใช้ห้องสมุดนี้มีการติดตามผลในระยะยาว เป็นการวิจัยต่อเนื่องของผู้วิจัยกลุ่มเดิม ภายหลังจากการสอนการใช้ห้องสมุดผ่านไปแล้ว 3 ปี (Hardesty Lovrich and Mannon 1982 : 38-45) โดยทำการวิจัยกับนักศึกษามือที่ 4 ค.ศ. 1980 (ซึ่งเคยเรียนการใช้ห้องสมุดใน ค.ศ. 1977)

กับนักศึกษาปีที่ 4 ที่ไม่เคยได้รับการสอนวิธีใช้ห้องสมุด โดยเปรียบเทียบคะแนนจากการตอบแบบสอบถาม แยกตามสาขาวิชาที่เรียน พบว่านักศึกษาที่เคยเรียนการใช้ห้องสมุดยังคงมีทักษะในการใช้ห้องสมุดสูงกว่าพวกที่ไม่ได้เรียน โดยเฉพาะในสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ จะมีคะแนนที่แตกต่างกันมาก และจากการทดสอบโดยวัดความรู้ทางวิชาการในลักษณะเดียวกับการวิจัยครั้งก่อน (Hardesty, Lovrich and Mannon 1979 : 309-317) ก็สรุปได้ว่า ผลจากการที่นักศึกษามีทักษะในการใช้ห้องสมุดแตกต่างกันนั้นสืบเนื่องมาจากการเรียนการใช้ห้องสมุดเป็นสำคัญ ไม่ใช่ผลจากระดับสติปัญญาหรือความพากเพียรทางวิชาการหรือประสบการณ์ในการใช้ห้องสมุดด้วยตนเอง นอกจากการทดสอบความถนัดทางวิชาการและค่าเกรดเฉลี่ยแล้วยังมีการทดสอบความสัมพันธ์ให้แน่ชัดด้วย ซึ่งเป็นข้อพิสูจน์ได้ว่าการสอนการใช้ห้องสมุดมีประสิทธิผลต่อทักษะในการใช้ห้องสมุดทั้งระยะสั้นและระยะยาว

Horton (1980 : 3600A) ได้ทำการวิจัยเพื่อทดสอบว่าทักษะในการใช้ห้องสมุดมีความสัมพันธ์กับการเข้าใช้ห้องสมุดจริงของนักศึกษาหรือไม่ และ เขาก็พบว่ามีความสัมพันธ์กันจริง นอกจากนั้นแล้วการมีทักษะในการใช้ห้องสมุด ในระดับที่แตกต่างกัน ยังส่งผลให้ลักษณะการเข้าใช้ประโยชน์จากห้องสมุดของนักศึกษาแตกต่างกันด้วย โดยประเมินในด้านการเข้าใช้ห้องสมุด การใช้บริการยืมคืน และการใช้บริการอ้างอิง

สำหรับการค้นหาคำตอบว่าทักษะในการใช้ห้องสมุด ซึ่งเกิดจากการสอนการใช้ห้องสมุด จะทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ เหนือกว่าผู้ที่ไม่ได้เรียนหรือไม่นั้น เป็นการทดลองของ Brevik (1975 : 585A) ได้ประเมินผลความรู้ทางวิชาการจากภาคินพนธ์ที่นักศึกษาต้องหาหัวข้อเองและนำเสนอผลงานในปลายภาค ผลจากการวิจัยพบว่ากลุ่มที่มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการสูงสุดคือผู้ที่มีทักษะในการใช้ห้องสมุดสูง โดยเกิดจากการได้เรียนวิชาการใช้ห้องสมุดเป็นประจำทุกสัปดาห์ตลอดภาคเรียน แสดงว่าผู้ที่มีทักษะในการใช้ห้องสมุดสูงย่อมมีความสามารถทางวิชาการสูงด้วย

จากหลักฐานต่าง ๆ ในงานวิจัยที่กล่าวมา จึงสรุปได้ว่า

1. การสอนการใช้ห้องสมุดทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการใช้ห้องสมุดสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้เรียน (Smith 1979 : 4569A-4570A, Hardesty, Lovrich and Mannon 1979 : 309-317; King and Ory 1981 : 31-34 ; Currie, Goettler and McCaskill 1982 : 35-37)

2. การสอนการใช้ห้องสมุดทำให้เกิดทักษะในการใช้ห้องสมุดทั้งระยะสั้นและระยะยาว (Hardesty, Lovrich and Mannon 1982: 38-45)

3. การที่ผู้ใช้ห้องสมุดมีทักษะในการใช้ห้องสมุดแตกต่างกัน ทำให้ลักษณะการเข้าใช้ประโยชน์จริงจากห้องสมุดแตกต่างกันด้วย โดยผู้ที่ได้เรียนวิชาการใช้ห้องสมุดมีทักษะในการใช้ห้องสมุดและการใช้ประโยชน์จากห้องสมุดสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้เรียน (Horton 1980: 3600A)

4. ผู้ที่มีทักษะในการใช้ห้องสมุดสูงจะมีความสามารถทางวิชาการสูงด้วย (Brevil 1975: 585A)

การสอนการใช้ห้องสมุดในโรงเรียน

ห้องสมุดในโรงเรียนเป็นแหล่งวิทยาการที่สำคัญในการเรียนการสอน วัตถุประสงค์ของห้องสมุดโรงเรียนก็สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ดังนั้น เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ในวิชาการต่าง ๆ ที่เปิดสอนในหลักสูตรอย่างกว้างขวาง จึงสมควรที่จะสอนการใช้ห้องสมุดแก่นักเรียนทุกคน เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้แหล่งวิทยาการที่โรงเรียนจัดไว้ได้ถูกต้อง และมีทักษะซึ่งก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียน และยังสามารถนำทักษะนี้ไปใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาและการประกอบอาชีพได้จนตลอดชีวิต (กรมสามัญศึกษา หน่วยงานนิเทศภาควิชา บรรณารักษศาสตร์ 2520 : ก)

แต่การสอนการใช้ห้องสมุดควรสอนในระดับใดบ้างจึงเป็นผลดีแก่นักเรียนมากที่สุด ในแต่ละระดับชั้นควรสอนเรื่องอะไร แต่ละเรื่องควรใช้วิธีการสอนอย่างไร และใครเป็นผู้สอน การประเมินผลการสอนควรปฏิบัติอย่างไร

ปัญหาดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ควรคำนึง และควรศึกษาในการสอนการใช้ห้องสมุดในโรงเรียนดังรายละเอียดต่อไปนี้คือ

1. ระดับชั้นที่ควรสอนการใช้ห้องสมุด

การสอนการใช้ห้องสมุดนั้น ควรวางรากฐานไว้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา เป็นต้นไป โดยสอนทักษะขั้นต้นในการรวบรวมสารนิเทศ (Irving 1978 : 31,33) เพราะถ้านักเรียนจากโรงเรียนประถมศึกษา เข้าไปเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยไม่มีความรู้เรื่องการใช้ห้องสมุดเลย ย่อมไม่สามารถใช้ทรัพยากรห้องสมุดให้เกิดประโยชน์ขึ้นมาได้ อาจทำให้อูเหมือนกันว่าห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาคือยประสิทธิภาพ (Heather 1984 : 215) ทั้งนี้ตามที่ตามที่เป็นจริงแล้ว เกิดจากความด้อยประสิทธิภาพของผู้ใช้ห้องสมุดมากกว่า

นอกจากนั้นแล้ว การปลูกฝังให้นักเรียนมีทักษะในการรวบรวมสารนิเทศตั้งแต่ยังเยาว์ ก็จะทำให้เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติในการเรียนรู้ ทำให้มีความสามารถในการใช้แหล่งความรู้ (information source) นอกโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพในภายหน้า ซึ่งถ้าหากว่าทำการสอนเมื่อเติบโตแล้ว นักเรียนอาจจะไม่เคยชินกับการรวบรวมสารนิเทศด้วยตนเอง ขาดความคล่องตัวในการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งวิทยากรต่าง ๆ และผลคืออีกประการหนึ่งของการสอนทักษะในการรวบรวมสารนิเทศให้แก่ นักเรียนจะทำให้มีการใช้ทรัพยากรห้องสมุดคุ้มค่ากว่าที่เป็นอยู่

ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาหลายแห่งมีการสอนทักษะในการรวบรวมสารนิเทศประกอบการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ แต่ไม่มีโรงเรียนใดจัดให้วิชาการใช้ห้องสมุด เป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรของโรงเรียน (Heather 1984 : 217)

ในโรงเรียนมัธยมศึกษา การใช้ห้องสมุดยังมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนมากขึ้น เป็นที่คาดหวังว่านักเรียนระดับนี้จะต้องมีทักษะในการใช้ห้องสมุดสูง ถ้าโรงเรียนประถมศึกษา มีหน้าที่สร้างทัศนคติแก่นักเรียนว่าห้องสมุด "เป็นแหล่งสะสมหนังสือที่มีเสน่ห์" และเป็น "สถานที่ที่น่าสนใจในการศึกษาหาความรู้" โรงเรียนมัศึกษาก็ควรมีหน้าที่พัฒนาทัศนคติของนักเรียน ให้รักการเรียนรู้จากหนังสือและทรัพยากรอื่น ๆ ของห้องสมุด (Irving 1978 : 33) เป็น การรับช่วงหน้าที่ต่อกันมา

มีการถามความคิดเห็นของครูและบรรณารักษ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทย อังกฤษว่าควรเปิดสอนการใช้ห้องสมุดในระดับชั้นใดจึงจะเหมาะสมที่สุด (Irving 1978: 36) โดยส่วนใหญ่เห็นว่าควรให้การศึกษาคือต่อเนื่องกันไปทุกระดับชั้น (as sequential) แต่เมื่อไม่อาจจะทำเพราะติดขัด เรื่องตารางเวลาที่จะสอน ครูและบรรณารักษ์จึงให้ความคิดเห็นที่ลงรอยกันว่า นักเรียนที่ต้องการการสอนการใช้ห้องสมุดคือนักเรียนชั้น 6 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายในการเรียนระดับมัธยมศึกษา และกำลังจะก้าวไปสู่การเรียนชั้นอุดมศึกษาต่อไป อย่างไรก็ตาม ทั้งครูและบรรณารักษ์กลุ่มใหญ่ที่สุดเลือกที่จะให้มีการสอนทุกระดับชั้น โดยไม่จำเป็นต้องเป็นหลักสูตรต่อเนื่องกัน คือจัดสอนตามความเหมาะสมของโรงเรียนแต่ละแห่ง

การสอนการใช้ห้องสมุดโดยทั่วไปในประเทศไทย มีทั้งที่เป็นหลักสูตรระยะสั้นในหนึ่งภาคเรียนและหลักสูตร 2 ปี มักจะเปิดสอนให้นักเรียนชั้น 1 และสอนเพิ่มเติมในชั้นอื่นถ้าโอกาสและเวลาอำนวยให้ บางโรงเรียนมีหลักสูตรการใช้ห้องสมุดต่อเนื่องไปเป็นปีที่สอง

แต่นักเรียนชั้น 3, 4, 5 น้อยคนที่จะได้เรียนวิชานี้ ส่วนนักเรียนชั้น 6 นั้นไม่มีโรงเรียนใดกำหนดให้เรียนในหลักสูตรเลย ถึงกระนั้นก็ตามทั้งครูและนักเรียนมีความต้องการให้สอนในชั้นนี้ บางโรงเรียนให้บรรณาธิการสอนการใช้ห้องสมุดแก่นักเรียนชั้น 6 เป็นครั้งคราว ในลักษณะที่เป็นการแนะนำบริการพิเศษบางอย่างของห้องสมุด การให้คำแนะนำหรือการกระตุ้นความสนใจในเรื่องการใช้ห้องสมุดสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่สุดท้าย จึงน้อยเกินไปสำหรับการเตรียมตัว เข้าใช้ห้องสมุดระดับอุดมศึกษา ได้มีผู้สำรวจพบว่านักศึกษาใหม่ประสบความสำเร็จมากเมื่อต้อง เข้าใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัย เป็นครั้งแรก (Doyen 1981 : 60)

ในประเทศไทยได้มีความพยายามที่จะจัดให้วิชาการใช้ห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาทั้งตอนต้นและตอนปลาย โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้กิจกรรมการใช้ห้องสมุดเป็นกิจกรรมหนึ่งในหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 เป็นกิจกรรมที่ไม่มีหน่วยการเรียน โดยเล็งเห็นความสำคัญของกิจกรรมนี้ว่านักเรียนควรได้เรียนทุกคน เพราะเป็นประโยชน์ต่อตัวนักเรียนและส่งเสริมการเรียนรู้วิชาอื่นได้ดี และได้เสนอแนะให้โรงเรียนทุกแห่งได้เปิดกิจกรรมการใช้ห้องสมุดแก่นักเรียนชั้น ม. 1 ทุกห้อง โดยใช้เวลาเรียนสัปดาห์ละ 1 คาบใน 1 ภาคเรียน รวมเป็น 18 คาบ (กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์ 2521 : คำนำ)

สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้เปิดสอนวิชาการใช้ห้องสมุด มีรหัสว่า หล.011(2-0-2) ของหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 จัดอยู่ในประเภทวิชาเลือกในหมวดวิชาอื่น มีคาบการเรียน 2 คาบต่อสัปดาห์เป็นเวลา 1 ภาคเรียน จึงมีเวลาเรียนทั้งสิ้น 36 คาบตลอดภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 2 หน่วยกิต

วิชาการใช้ห้องสมุด (หล.011) นี้ จะเปิดสอนในภาคเรียนใดก็ได้ของชั้น ม.ศ.ปลาย ซึ่งมีอยู่ 4 ภาคเรียน แต่ในเอกสารประกอบการใช้หลักสูตรวิชาการใช้ห้องสมุด หล.011 (กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ฝ่ายนิเทศการสอนมัธยมศึกษา 2522 : 2) ได้แนะนำว่า "การเรียนวิชานี้ ผู้เรียนจะลงทะเลียนเรียนในภาคเรียนใดก็ได้ แต่หากได้เรียนได้ภาคเรียนที่ 1 หรือที่ 2 จะช่วยให้เรียนวิชาการอื่น ๆ ตามโปรแกรมการเรียนของคุณ โดยรู้จักใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งค้นคว้าได้รวดเร็ว และมีระเบียบแบบแผน มีวิจารณญาณในการเลือกหนังสืออ่าน รู้แนวทางในการอ่านและค้นคว้า ทำให้เกิดความคล่องตัวในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมยิ่งขึ้น"

ต่อมาเพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ทุทธศักราช 2524 วิชาการใช้ห้องสมุดซึ่งเดิมที่จัดอยู่ในประเภทวิชาเลือกในหมวดวิชาอื่น จึงถูกจัดให้เป็นวิชาเลือกภาษาไทย เป็นรายวิชา ท 081 การศึกษาค้นคว้าเบื้องต้น กำหนดเวลาเรียน 1 ภาค มีการเรียน 2 คาบต่อสัปดาห์ จะจัดให้เรียนในภาคเรียนใดก็ได้ ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีที่ 5 หรือปีที่ 6 ตามความเหมาะสม

จากการศึกษาแนวความคิดและแนวทางปฏิบัติของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสอนการใช้ห้องสมุด ทั้งต่างประเทศและในประเทศดังที่กล่าวมาแล้ว จึงสรุปได้ว่า ผู้สอนโดยทั่วไปมีความเห็นเรื่องแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับระดับชั้นหรือช่วงเวลาที่เหมาะสมในการใช้ห้องสมุดดังนี้

1.1 ควรมีการวางรากฐานโดยสอนการใช้ห้องสมุดในโรงเรียนประถมศึกษา (Irving 1978 : 31,33; Heather 1984 : 215) โดยสอดแทรกในการเรียนวิชาสามัญ

1.2 ควรให้การศึกษาต่อเนื่องกันไปโรงเรียนมัธยมศึกษา ใน 3 ลักษณะคือ

1.2.1 เปิดสอนการใช้ห้องสมุดทุกระดับชั้น โดยอาจเป็นหลักสูตรต่อเนื่องหรือไม่ต่อเนื่องก็ได้ (Irving 1978 : 36)

1.2.2 เปิดสอนการใช้ห้องสมุด เป็นหลักสูตรระยะสั้นใน 1 ภาคเรียน สำหรับนักเรียนชั้นปีแรกของโรงเรียน (Irving 1978 : 36) ไม่ว่าจะเป็นชั้น ม. 1 ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์ 2521 : คำนำ) หรือชั้น ม.ศ. 4 ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ฝ่ายนิเทศการสอนมัธยมศึกษา 2527 : 2)

1.2.3 เปิดสอนการใช้ห้องสมุด สำหรับนักเรียนชั้นสูงสุดของโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อเป็นการเตรียมตัวให้พร้อมที่จะเข้าใช้ห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยต่อไป (Irving 1978 : 36) หรือจัดสอนพิเศษให้แก่ักเรียนชั้นสูงสุดที่จะจบการศึกษาออกไป โดยอาจจะใช้เวลา 2 คาบ เพื่อแนะนำเรื่องการเขียนรายงานการค้นคว้า ซึ่งอาจจะน้อยเกินไป ควรมีเวลาเรียนได้ใน 1 ภาคเรียน จึงจะได้ผลดีที่สุด (กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ฝ่ายนิเทศการสอนมัธยมศึกษา 2522 : 7)

2. เนื้อหาในหลักสูตรการใช้ห้องสมุด

โดยทั่วไปแล้วการสอนการใช้ห้องสมุดจัดขึ้นเพื่อฝึกทักษะในการใช้ห้องสมุดแก่ผู้เรียน ทักษะในการใช้ห้องสมุดที่สำคัญคือการรวบรวมสารนิเทศ นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์

เพื่อเลือกเฉพาะสิ่งที่เป็นประโยชน์ที่จะนำไปประสมประสานอย่างสร้างสรรค์ กับ เนื้อหาในตำราเรียน แล้ว เสนอออกมา เป็นรายงานที่ถูกต้องตามลักษณะสากล

สำหรับบรรณารักษ์โดยส่วนใหญ่มุ่งสอนให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในห้องสมุดของคน หลักสูตรการใช้ห้องสมุดจึงเน้นความรู้ เรื่องการใช้ดัชนี หัวเรื่อง (subject index) การใช้บัตรรายการ (library catalogue) ตารางการจัดหมวดหมู่ (classification schemes) และการเรียงหนังสือบนชั้น (shelf arrangement)

ทั้งนี้เป็นเพราะบรรณารักษ์ต้องใช้เวลาแทบทั้งหมดไปในการให้บริการประจำวันแก่ผู้ใช้ห้องสมุด จึงพยายามสอนให้นักเรียนรู้จักเครื่องมือช่วยค้นข้อมูล และรู้จักใช้วัสดุห้องสมุดประเภทต่าง ๆ (เช่นหนังสืออ้างอิง ไซตทัศน์วัสดุ) รู้จักส่วนต่าง ๆ ของหนังสือและสอนให้รู้จักการทำรายงานการค้นคว้า (Irving 1978 : 32)

แต่สำหรับครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า กระบวนการสำคัญอย่างแท้จริงในการใช้ห้องสมุดได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น อยู่ที่การฝึกความสามารถในการอ่านหรือเรียกว่า ยุทธวิธีการอ่าน (reading strategies) ฝึกทักษะในการศึกษา (study skills) และฝึกรูปแบบในการเรียนรู้ (learning patterns) (Irving 1978: 33)

ครูโดยมากเห็นว่า การที่จะใช้วัสดุห้องสมุดได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องการความรู้มากกว่า เรื่องการจัดระบบของห้องสมุดหรือความรู้เรื่องคู่มือช่วยค้น วัสดุห้องสมุดและอุปกรณ์การสอนจริง ๆ แล้วอยู่ในรูปของสิ่งพิมพ์ การพัฒนาการอ่านจึงเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษา ความสามารถในการอ่านเป็นสิ่งที่สอนได้ และควรสอนในระดับมัธยมศึกษา แม้แต่การใช้ดัชนีได้รวดเร็วและถูกต้องก็ต้องใช้ความถนัดทางการอ่านโดยใช้คำสำคัญ (key word) นักเรียนที่มีทักษะในการอ่านสูง จะสามารถจับใจความสำคัญได้รวดเร็ว และยังมีโอกาสที่จะเลือกอ่านข้อความอื่นที่สัมพันธ์กัน เพิ่มเติมได้อีกด้วย นักเรียนที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาการสูงแต่ค่อยเรื่องการอ่านจะมีปัญหาในการใช้วารสารสาระสังเขป (abstracting journals) เพื่อนำไปสู่เนื้อหาที่สัมพันธ์กับเรื่องที่ศึกษา ทักษะในการอ่านจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่จะต้องฝึกฝนเอาไว้เพื่อประโยชน์ในการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เมื่อเป็นผู้ใหญ่นอกจากนั้น การที่ห้องสมุดโรงเรียนมีการพัฒนาการควบคุมบรรณานุกรม ประกอบกับมีการเผยแพร่สารนิเทศทางโทรทัศน์ วิทยุและสื่ออื่น ๆ จึงทำให้นักเรียนต้องใช้ทักษะในการอ่านแตกต่างกันไป

จากเดิม เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าที่หลากหลายแตกแยกสาขาวิชากว้างขวาง และต้องการความรู้ลึกซึ้งในแต่ละสาขาวิชา การสอนการใช้ห้องสมุด จึงต้องรวมการพัฒนาการอ่าน (reading development) การพัฒนาความสามารถในการเรียน (the development of learning ability) ทักษะในการศึกษา (study skills) และทักษะในการค้นคืนข้อมูล (retrieval skills)

โดยสรุปแล้วครูผู้สอนมีความ เห็นว่าทักษะในการใช้ห้องสมุด คือการ เรียนจากทรัพยากร ของห้องสมุดมากกว่าจะคำนึงถึงทักษะในการค้นหาและรวบรวมสารสนเทศ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญ สำหรับบรรณารักษ์ในการสอนการใช้ห้องสมุด

อย่างไรก็ตามหลักสูตรการใช้ห้องสมุดปัจจุบัน โดยทั่วไปมีการสอนทักษะในการอ่าน และการจัดบันทึกข้อมูล โดยสอนทักษะในการบันทึกข้อมูล (note taking) การอ่านและแปล ความหมายของข้อมูลจากแผนที่ แผนภูมิ ตารางการรู้จักคิดเลือกข้อมูล การอ่านเพื่อจับใจความ การอ่านเพื่อตอบคำถาม และการอ่านเพื่อเปรียบเทียบประเมินคุณค่า (เช่น การอ่าน เอกสารทาง ประวัติศาสตร์)

เนื้อหาในหลักสูตรการใช้ห้องสมุดที่ดีจึงควรผสมผสานกันระหว่างความรู้ เรื่องการใช้ ทรัพยากรห้องสมุดแต่ละประเภท กับทักษะในการอ่านและการประเมินคุณค่าวัสดุที่อ่านตลอดจน การบันทึกข้อมูลเพื่อนำไปเรียบเรียงเป็นรายงานขั้นสุดท้าย

จากการศึกษาหลักสูตรการใช้ห้องสมุดของกระทรวงศึกษาธิการ ในช่วงพุทธศักราช 2518, 2521 และ 2524 ปรากฏว่ามีแนวโน้มที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะในการอ่าน และการบันทึกข้อมูลเพิ่มขึ้น กล่าวคือ

1) หลักสูตรการใช้ห้องสมุด หล.011 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518 (กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ 2522 : 2-6) มี

เนื้อหาในหลักสูตร 8 หัวข้อดังต่อไปนี้คือ

บทที่ 1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับห้องสมุด ระยะเวลาสอน 3 คาบ

บทที่ 2 ส่วนต่าง ๆ ของหนังสือและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ระยะเวลาสอน

2 คาบ

บทที่ 3 เลขหมู่หนังสือและการจัดหนังสือบนชั้น ระยะเวลาสอน 4 คาบ

บทที่ 4 บัตรรายการ ระยะเวลาสอน 4 คาบ

บทที่ 5 หนังสือประเภทต่าง ๆ ระยะเวลาสอน 2 คาบ

บทที่ 6 หนังสืออ้างอิง ระยะเวลาสอน 5 คาบ

บทที่ 7 วิธีอ่านหนังสือ ระยะเวลาสอน 6 คาบ

บทที่ 8 การเขียนรายงานการค้นคว้า ระยะเวลาสอน 10 คาบ

2) วิชาการใช้ห้องสมุด สำหรับนักศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2521 (กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ 2521 : 4-5) มีเนื้อหาแบ่งออกเป็น 6 บทดังนี้คือ

บทที่ 1 ประมุขนิเทศ เพื่อให้เห็นความสำคัญของห้องสมุดต่อการเรียนรู้จักประวัติ ประเภทสิ่งพิมพ์ ครูภัณฑ์ ระเบียบ มารยาทและบริการของห้องสมุด ระยะเวลาสอน 2 คาบ

บทที่ 2 ส่วนต่าง ๆ ของหนังสือ วารสาร และหนังสือพิมพ์ ใช้เวลาสอน 1 คาบ

บทที่ 3 การถนอมหนังสือและการซ่อม ใช้เวลา 1 คาบ

บทที่ 4 การหาหนังสือในห้องสมุดให้ได้เร็ว ใช้เวลา 5 คาบ

บทที่ 5 การอ่านและการค้นคว้าประกอบการเรียนใช้เวลา 5 คาบ

บทที่ 6 การเขียนรายงานการค้นคว้าใช้เวลา 4 คาบ

3) วิชาการศึกษาค้นคว้าเบื้องต้น (ท 081) ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2524 มีผู้กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาและช่วงเวลาในการสอนแต่ละบทแตกต่างกันไป แต่เมื่อได้พิจารณาตัวอย่างแผนการสอนที่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงโดยบรรณารักษ์ ผู้ทำการสอนวิชานี้รวม 3 ท่าน ภายใต้การแนะนำดูแลของศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2 ท่าน (กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์ 2526 : 1-36) ปรากฏว่ามีเนื้อหาที่กำหนดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ของวิชานี้ แบ่งได้เป็น 6 เรื่องดังนี้

เรื่องที่ 1 ความรู้เรื่องแหล่งวิทยาการและการใช้แหล่งวิทยาการเพื่อประกอบการศึกษาค้นคว้า ใช้เวลา 10 คาบ

เรื่องที่ 2 ความรู้เรื่องระบบการจัดสิ่งพิมพ์ในห้องสมุด และการศึกษา ค้นคว้าจากห้องสมุด ใช้เวลา 10 คาบ

เรื่องที่ 3 วิธีอ่านหนังสือสารคดี ชีวประวัติ การอ่านและแปลความข้อมูล จากแผนที่ แผนภูมิ สถิติและรายงานการวิจัย รวมทั้งวิธีบันทึกข้อมูลที่ได้จากการอ่านสิ่งพิมพ์ ดังกล่าว ใช้เวลา 2 คาบ

เรื่องที่ 4 การใช้หนังสืออ้างอิงประกอบการค้นคว้า ใช้เวลา 2 คาบ

เรื่องที่ 5 วิธีบันทึกข้อมูลแบบต่าง ๆ จากการดู การฟัง การสังเกต และการสัมภาษณ์ รวมทั้งบันทึกข้อมูลจากการอ่านด้วย รวม 6 คาบ

เรื่องที่ 6 การเขียนรายงานการค้นคว้า และการเสนอรายงานด้วยวาจา รวม 8 คาบ

เนื้อหาที่เปลี่ยนแปลงไปคือ วิชาการศึกษาค้นคว้าเบื้องต้น (ท 081) มีการปรับปรุงเนื้อหาให้ทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ซึ่งต้องอาศัยการค้นคว้าจากแหล่งวิทยาการอื่น ๆ นอกเหนือจากห้องสมุด

ในหลักสูตรวิชาการใช้ห้องสมุด (ทส. 011) และกิจกรรมการใช้ห้องสมุด ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เน้นเรื่องวิธีการใช้เครื่องมือช่วยค้นจากวัสดุสิ่งพิมพ์ในห้องสมุด สอนให้รู้จักใช้ทรัพยากรห้องสมุด และการนำเสนอเป็นรายงาน แต่รายวิชาการศึกษาค้นคว้าเบื้องต้น (ท 081) ได้ลดรายละเอียดของความรู้เรื่องห้องสมุดลง โดยให้เวลาน้อยลงแต่เนื้อหาที่ยังคงไว้ก็เพียงพอที่จะทำให้นักเรียนรู้จักกลไกการค้นคว้าจากทรัพยากรของห้องสมุด วิชาการศึกษาค้นคว้าเบื้องต้น (ท 081) เพิ่มรายละเอียดการรวบรวมข้อมูลจากการฟัง การดู การสังเกต และการสัมภาษณ์รวมทั้งการอ่านข้อมูลจากแผนที่ แผนภูมิ สถิติและงานวิจัย การบันทึกข้อมูลโดยใช้วิธีบันทึกเสียง หรือการเก็บข้อมูลด้วยการถ่ายภาพ เป็นต้น เป็นการริเริ่มวิธีการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งวิทยาการ และวิทยาการ ที่หลากหลายเพิ่มขึ้นจากห้องสมุดและสิ่งพิมพ์ ซึ่งเนื้อหาในวิชาการศึกษาค้นคว้าเบื้องต้น (ท 081) นี้สอดคล้องกับข้อคิดเห็นของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาจากการสำรวจของ Irving (1978 : 33) ที่กล่าวว่า กระบวนการที่สำคัญอย่างแท้จริงในการใช้ห้องสมุดได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น อยู่ที่การฝึกความสามารถในการอ่านหรือยุทธวิธีการอ่าน (reading strategies) ฝึกทักษะในการศึกษา (study skills) และฝึกรูปแบบในการเรียนรู้ (learning patterns)

3. วิธีสอนการใช้ห้องสมุด

สาระสำคัญของวิชาการใช้ห้องสมุดนั้นมุ่งให้นักเรียนเกิดทักษะในการใช้ห้องสมุด

ดังนั้น ห้องสมุดจึง เป็น เสมือนห้องปฏิบัติการของวิชานี้โดยตรง การสอนไม่ได้มุ่งเฉพาะให้นักเรียนใช้ห้องสมุดของโรงเรียนเป็นแค่เพียงแห่งเดียวเท่านั้น แต่ยังมีคามมุ่งหมายที่จะให้นักเรียนใช้ห้องสมุดอื่น ๆ เป็นด้วย จึงจำเป็นต้องสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในห้องสมุดนักเรียนจึงจะเกิดทักษะในการใช้ได้ (กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ 2522 : 8)

การสอนทักษะในการรวบรวมสารนิเทศในระดับประถมศึกษาของประเทศไทยยังไม่แพร่หลาย แต่ในสหรัฐอเมริกาได้มีผู้สำรวจและพบว่า ในโรงเรียนประถมศึกษาที่สอนทักษะในการรวบรวมสารนิเทศโดยสอนการใช้พจนานุกรม ผูกการจดบันทึกและสอนความรู้ เรื่องการใช้ห้องสมุดวิธีสอนคือให้หัวข้องาน (topic work) ให้นักเรียนไปค้นในห้องสมุด แล้วเขียนมาส่งครู หัวข้องานที่ให้ เป็นการฝึกทักษะเพียงด้านเดียว โดยส่วนใหญ่มุ่งปรับปรุงวิธีทำบันทึกข้อความของนักเรียน (Heather 1984: 218) อย่างไรก็ตาม ในการสำรวจครั้งเดียวกันนี้พบว่า ถึงแม้จะมีการสอนทักษะในการรวบรวมสารนิเทศในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญแก่การใช้ห้องสมุดแต่ในการปฏิบัติจริงครูเป็นผู้เลือกและจัดเตรียมหนังสือไว้ให้ ดังนั้น นักเรียนจึงไม่มีโอกาสได้ฝึกทักษะในการใช้ห้องสมุดเท่าที่ควร หรือบางครั้งครูให้งานโดยปราศจากจุดมุ่งหมาย เป็นการสอนไปตามทฤษฎีโดยไม่คำนึงถึงการนำไปใช้ประโยชน์จริง เช่น ครูให้ทำคำจำกัดความจากพจนานุกรม แต่เป็นคำที่นักเรียนรู้ความหมายอยู่แล้ว จึงเป็นแบบฝึกหัดที่สูญเปล่า นักเรียนไม่เห็นความสำคัญของการค้นคว้าจากพจนานุกรม ไม่ตระหนักในประโยชน์ของพจนานุกรม

สำหรับการสอนการใช้ห้องสมุดโดยไม่มีหน่วยการเรียนให้ นั่น คือพยายามจัดการสอนให้อยู่ในรูปของกิจกรรมให้มากที่สุด (กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ 2521 : 2)

กิจกรรมในความหมายทางการศึกษา หมายถึงโครงการ (project) ปัญหา (problems) หรือหน่วยของงาน (unit of work) ซึ่งมุ่งที่ตัวนักเรียนเริ่มตั้งแต่ที่นักเรียนสนใจที่จะเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งด้วยตนเอง วางแผนการเรียนด้วยตนเอง ทำด้วยตนเอง หาของมาเอง เน้นความร่วมมือระหว่างนักเรียนด้วยกัน มีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นปัญหาในปัจจุบัน ส่วนเนื้อหานั้นเป็นเพียงผลพลอยได้ นักเรียนใช้ความสามารถของตนเองที่จะเรียนรู้ ทั้งครูในด้านความคิดเห็น ครูเป็นผู้กระตุ้นความสนใจให้นักเรียนและส่งเสริมให้นักเรียนได้ดำเนินการตามความสนใจนั้นจนบรรลุผล ระยะเวลาของการจัดกิจกรรมนั้นไม่ควรมีกำหนด คือจนกว่าความสนใจของนักเรียนในเรื่องนั้น ๆ จะหมดลง กิจกรรมที่จัดควรพัฒนาตัว

นักเรียนทุกด้านแบบรวมไม่ใช้ด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ

การสอนการใช้ห้องสมุดในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น วิธีสอนมีหลายวิธี เช่นเดียวกับการสอนวิชาอื่น การสอนทฤษฎีที่มีการบรรยาย ไม่จำเป็นต้องบอกให้นักเรียนจด ควรให้นักเรียนบันทึกย่อจากการฟังคำบรรยาย นอกจากนี้ยังควรให้นักเรียนค้นคว้าเองบ้างในบางหัวข้อ เช่น เรื่องบัตรรายการของหนังสือ เลขหมู่หนังสือ ส่วนต่าง ๆ ของหนังสือ เป็นต้น (กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ 2522 : 8)

วิธีสอนที่เป็นที่นิยมอีกอย่างหนึ่งคือการสอนแบบโครงการ (project method) ซึ่ง ๓ ที่มีเสียงวิจารณ์จากครูและผู้ปกครองว่า การทำโครงการคือการสอนให้นักเรียน "รู้จักแต่วิธีการลอกโดยไม่ใช้สมอง" (mindless copying) แต่ที่จริงแล้วการทำโครงการที่มีการวางแผนงานไว้ดีก็เป็น เครื่องฝึกทักษะพิเศษ ที่ทำให้นักเรียนต้องลงมือทำงานโดยปราศจากการช่วยเหลือจากผู้อื่น (Heather 1984 : 219) บรรณารักษ์พยายามสอนให้นักเรียนสามารถทำโครงการได้โดยให้เขียน "โครงการห้องสมุด" (library project) ให้ลงมือปฏิบัติตั้งแต่ขั้นตอนการพิจารณาจัดลำดับความสัมพันธ์ของหัวข้อต่าง ๆ ในโครงการ ทำการคัดเลือกและรวบรวมทรัพยากรห้องสมุดที่ต้องการ นำมาเรียบเรียงตามโครงเรื่องที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำัตรชนิท้ายเล่มและเขียนบรรณานุกรม ในบางโรงเรียนมีการประเมินโครงการห้องสมุดร่วมกันระหว่างบรรณารักษ์และครู

วิธีสอนการใช้ห้องสมุดที่นิยมกันอีกแบบหนึ่งก็คือ การสนทนาประกอบกับการดูแผ่นปลิว (handouts) และมีแบบฝึกหัด (worksheets) เพิ่มเติม เมื่อสอนเรื่องหนังสืออ้างอิงอาจใช้วิธีถาม-ตอบ (quiz) และให้ฝึกฝนจริงในห้องสมุด (laboratory-type) ในโอกาสที่เหมาะสม การสอนแบบสนทนากันนั้นบางครั้งก็พัฒนาไปเป็นรูปแบบของการอภิปราย ถ้านักเรียนมีความเข้าใจเรื่องห้องสมุด หนังสือ วิธีการจัด และบทบาทที่สัมพันธ์กันขององค์ประกอบต่าง ๆ ในห้องสมุดพอที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้อย่างมีเหตุผล สำหรับเรื่องกฎของห้องสมุด การยืมคืน ชั่วโม่งที่เปิดให้บริการ การจัดวัสดุและสิ่งพิมพ์ในห้องสมุดนั้น ถ้าไม่อาจจะสอนได้ในขณะที่สนทนากันในชั้นเรียน บรรณารักษ์อาจจะสรุปไว้ในแผ่นปลิว หรืออธิบายในขณะที่นำชมห้องสมุด การใช้แบบฝึกหัดนั้น เพื่อทดสอบความรู้เกี่ยวกับวัสดุประเภทต่าง ๆ ของห้องสมุดอย่างละเอียด เจาะเฉพาะเนื้อหาสำคัญ อาจเป็นการทดสอบเรื่องการเรียงลำดับตัวอักษรหรือตัวเลข ความหมายของศัพท์ทางบรรณารักษศาสตร์ เรื่องของบัตรรายการและการใช้ดัชนีหัวเรื่องค้นสิ่งที่ต้องการ ฯลฯ

ในบางบท อาจใช้วิธีสอนแบบเล่นเกมล่าสมบัติ (treasure hunts) หรือแข่งขันกันตอบคำถาม เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าวิธีสอนวิชานี้มีหลายแบบสำหรับในประเทศไทยนั้น ครูอาจใช้วิธีสอนหลาย ๆ แบบผสมกันในเรื่องบทเรียน เพื่อให้น่าสนใจและได้ผลดี โดยพิจารณาความเหมาะสมกับเรื่องที่สอน จุดประสงค์ในการสอนทุกแบบมุ่งหมายให้นักเรียนค้นพบคำตอบด้วยตนเอง (สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์ 2524 : 3) โดยอาศัยวิธีการดังต่อไปนี้คือ

- 1) การสอนแบบบรรยายสลับกับอภิปรายและซักถาม เป็นวิธีที่ใช้มาก ครูบรรยายในเรื่องที่นักเรียนหาคำตอบเองไม่ได้ การอภิปรายซักถามนักเรียนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน จะทำให้การสอนบรรลุเป้าหมายด้วยดี
- 2) การสอนแบบแก้ปัญหาและการค้นพบด้วยตนเอง คือการที่จะกำหนดหัวข้อให้นักเรียนไปช่วยกันค้นหาคำตอบจากห้องสมุดหรือแหล่งค้นคว้าอื่น ๆ แล้วให้รายงานปากเปล่าในชั้นเรียน หรือรายงานด้วยการเขียน หรือจัดแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 3-5 คน และนำเสนอข้อมูลโดยการอภิปรายในชั้นเรียน โดยครูช่วยเพิ่มเติมเนื้อหาให้ครบถ้วนด้วย
- 3) การสอนแบบสาธิต คือการใช้ของจริงหรือวัสดุประกอบการสอนที่จัดทำในขนาดใหญ่ให้นักเรียนทั้งในชั้นมองเห็นได้ชัดเจน
- 4) การสอนโดยใช้อุปกรณ์การสอน อาจเป็นรูปภาพ แผ่นป้ายขนาดใหญ่ที่จัดเตรียมเขียนเนื้อความมาแล้ว ภาพถ่าย สไลด์ แผ่นโปร่งใส ภาพยนตร์ ตัวอย่างบัตรชนิดต่าง ๆ ตามบทเรียน ฯลฯ
- 5) การสอนโดยใช้กิจกรรมและแบบฝึกหัด คือให้นักเรียนค้นหาคำตอบในทันที เช่น ให้ค้นหาหนังสือเล่มที่กำหนดได้จากชั้นหนังสือ ให้ค้นหาคำตอบจากหนังสืออ้างอิง ถ้าครูสามารถตรวจคำตอบได้ในทันที จะได้ผลดีกว่านักเรียนทำโดยไม่มีผู้ควบคุมและแนะนำ

4. ผู้สอน

ตามสภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทยนั้น โดยส่วนใหญ่ยังไม่มีแผนกแยกอย่างแท้จริงระหว่างครูบรรณารักษ์กับครูผู้สอนวิชาภาษาไทย บรรณารักษ์จำนวนมากทำหน้าที่สอนภาษาไทยด้วย หรืออีกนัยหนึ่ง ครูภาษาไทยทำหน้าที่บรรณารักษ์ด้วย ดังนั้น ผู้สอนวิชาการใช้ห้องสมุดในโรงเรียนมัธยมศึกษาจึงเป็นได้ทั้งบรรณารักษ์และครูภาษาไทย

อย่างไรก็ตาม ผู้สอนวิชาการใช้ห้องสมุดคือผู้ถ่ายทอดวิชาบรรณารักษศาสตร์ให้แก่ผู้เรียน ดังนั้นจึงต้องมีความรู้ 2 ด้านคือทางด้านวิชาการศึกษาหรือวิชาครูอย่างหนึ่ง กับมีความรู้ทางวิชาบรรณารักษศาสตร์อีกอย่างหนึ่ง ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ หน่วยงานนิเทศกรรมการสามัญศึกษา (2522:6-7) ได้ตั้งเกณฑ์ว่า บุคลากรที่จะสอนควรมีคุณดังนี้

- 1) วุฒิทางบรรณารักษศาสตร์
  - 1.1) ปริญญา วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์
  - 1.2) ปริญญา วิชาโทบรรณารักษศาสตร์
  - 1.3) ป.กศ.สูง วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์
  - 1.4) ป.กศ.สูง วิชาโทบรรณารักษศาสตร์
  - 1.5) พ.ม. วิชาชุดบรรณารักษศาสตร์และเคยผ่านการอบรมหมวดการสอนการใช้ห้องสมุด
- 2) การอบรม
  - 2.1) การอบรมของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ หน่วยงานนิเทศกรรมการสามัญศึกษา
  - 2.2) การอบรมของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย โดยเฉพาะหมวดการสอนการใช้ห้องสมุด

ถึงแม้ในปัจจุบันนี้ วิชาการใช้ห้องสมุดจะได้เปลี่ยนหลักสูตร เป็นวิชาเลือกในหมวดภาษาไทยแล้วโดยเปลี่ยนเป็นรายวิชา ท 081 การศึกษาค้นคว้าเบื้องต้นแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากวิชานี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการค้นคว้า การใช้ห้องสมุด การใช้หนังสือ การเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนการเขียนรายงานการค้นคว้าอย่างมีแบบแผน จึงเป็นเนื้อหาที่อยู่ในหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ผู้สอนจึงควรมีความรู้วิชาบรรณารักษศาสตร์ หรือเป็นครูที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ของโรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญศึกษา, หน่วยงานนิเทศกรรมการสามัญศึกษา, 2524 : คำชี้แจง)

เมื่อได้พิจารณาแนวทางกำหนดคุณครูผู้สอนวิชา ท 081 แล้ว ปรากฏว่า การสอนวิชา ท 081 จะเป็นหน้าที่ของบรรณารักษ์ หรือครูในหมวดภาษาไทยก็ได้ทั้งนั้น แต่ถ้าเป็นครูในหมวดภาษาไทย ก็ควรมีวุฒิหรือเคย เข้ารับการอบรม เกี่ยวกับบรรณารักษศาสตร์แล้ว

5. การประเมินผล

บรรณารักษ์ส่วนใหญ่อาจมีความคิดเห็นไม่ตรงกันในเรื่องรายละเอียดของเนื้อหาวิชาการใช้ห้องสมุดและวิธีสอน แต่ทุกคนเห็นพ้องต้องกันในเรื่องการกำหนดเป้าหมายในการสอนการใช้ห้องสมุดที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. เพื่อส่งเสริมความสามารถในการใช้ทรัพยากรและบริการของห้องสมุดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้ได้มาซึ่งสารนิเทศที่ต้องการ
2. เพื่อปลูกฝังเจตคติ (attitude) และการคาดหวังความสำเร็จ (expectation) ในการเข้าถึงสารนิเทศในห้องสมุด ซึ่งเป็นเป้าหมายที่จะกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรได้ยาก

การจะประเมินผลให้ทราบว่าการสอนบรรลุเป้าหมาย 2 ประการที่กล่าวมาหรือไม่นั้น เป็นปัญหาที่ยากสำหรับบรรณารักษ์ตลอดมา จนกระทั่งตอนต้นทศวรรษ 1970 จึงมีงานวิจัยของ Thomas Kirk และ John Lubans Jr. (King and Ory 1981 : 31) เสนอแนวทางการพัฒนาวิธีการประเมินผลการสอนการใช้ห้องสมุดตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral objective) ซึ่งหมายถึงผลที่จะได้รับ จากการสอนให้นักเรียนสามารถเข้าถึงสารนิเทศที่ต้องการได้อย่างมีลำดับขั้นตอนที่เหมาะสม การประเมินผลตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมนี้ เป็นความคาดหวังว่าจะสามารถวัดพัฒนาการของนักเรียนในด้าน วิธีการใช้ห้องสมุดและการเลือกใช้ทรัพยากรห้องสมุดได้ตรงกับความต้องการศึกษาค้นคว้า

นอกจากนั้นแล้วในการวิจัยดังกล่าว ยังพยายามหาวิธีการประเมินความคิดเห็นและความต้องการของผู้เรียนที่มีต่อวิชาการใช้ห้องสมุด และหาวิธีการที่จะประเมินความพึงพอใจ (affective) หรือเจตคติ (attitude) ของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเป็นผลสืบเนื่องมาจากการสอนวิชาการใช้ห้องสมุด

วิธีการประเมินผลการสอนการใช้ห้องสมุด ในปัจจุบันจึงมุ่งที่จะวัดระดับความรู้และทักษะ (Determining Knowledge and Skills) วัดความคิดเห็นของผู้เรียน (Determining Opinions) และวัดการใช้ประโยชน์จริง (Determining Use)

การประเมินผลตามแนวทางดังกล่าวมานี้ มีสาระสำคัญคือ

- 1) การวัดความรู้และทักษะ (Determining Knowledge and Skills) เป็นการวัดความรู้ ความชำนาญของผู้เรียนโดยใช้การทดสอบซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1.1) การทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Achievement testing) โดยใช้ข้อสอบมาตรฐานหรือข้อสอบในแต่ละภูมิภาคที่ผ่านการวิเคราะห์มาแล้ว โดยทั่วไปจะเปรียบเทียบผลโดยการทดสอบก่อนและหลังเรียน เพื่อวัดความสามารถทางวิชาการว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ใน เนื้อหาวิชาหรือไม่

1.2) การทดสอบการปฏิบัติงาน (Performance testing) เป็นการทดสอบเพื่อประเมินทักษะในการใช้ห้องสมุดโดยวัดจากแบบฝึกหัดที่ครูให้ทำ

อย่างไรก็ตามการทดสอบใน 2 ลักษณะนี้มีข้อจำกัดที่สำคัญคือการทดสอบแบบนี้ไม่อาจจะชี้ชัดได้ว่าการสอนจะมีผลทำให้ใช้ห้องสมุดได้ดี ในสถานการณ์ที่เป็นจริง ซึ่งไม่มีการชี้แนะจากผู้สอนทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่อาจจะทราบแน่ชัดว่าผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ระบบบรรณานุกรมที่มีโครงสร้างซับซ้อนได้จริง ผู้ที่ทำแบบทดสอบประเภทนี้ได้ดีเยี่ยมอาจจะไม่มีความสามารถในการรวบรวมสารนิเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ได้ เพราะเป็นเพียงการวัดความรู้ที่ได้จากการเรียน และเป็นการวัดทักษะจากแบบฝึกหัดที่ครูกำหนดเท่านั้น

2) การวัดความคิดเห็น (Determining Opinions) เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่นิยมใช้ในการประเมินผลการสอนการใช้ห้องสมุด โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อทราบความคิดเห็น (opinion) และการรับรู้ (perception) ของผู้เรียน การประเมินแบบนี้เป็นการติดตามผลการสอน ทั้งในด้านเจตคติของผู้เรียน ที่มีต่อห้องสมุดภายหลังการเรียนวิชาการใช้ห้องสมุด นอกจากนั้นแล้วยังเป็นประโยชน์สำหรับผู้สอน โดยสามารถประเมินคุณภาพในการถ่ายทอดวิชาของตน ตามความคิดเห็นของผู้เรียน และยังเป็นการประเมินคุณค่าเนื้อหาวิชาที่สอนได้ด้วย

แบบสอบถามที่นิยมใช้มักจะเป็นแบบสอบถามสั้น ๆ ประเภทให้ตอบว่า "ใช่" หรือ "ไม่" นอกจากนั้นแล้วในแบบสอบถามจะมีส่วนหนึ่งที่ขอให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม เช่น ให้ผู้ตอบแบบสอบถามประเมินความสามารถของตนเอง และคาดคะเนว่าจะนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ต่อไป แค่ไหน อย่างไร

การประเมินผลโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น (opinion) เจตคติ (attitude) และแบบการประเมินตนเอง (self-assessment) นี้รวมเรียกว่าการประเมินผลการรับรู้ของผู้เรียน (perceptual evaluation)

การประเมินผลการรับรู้ของผู้เรียนมีความสำคัญมาก เพราะวัตถุประสงค์หลักอย่างหนึ่งในการสอนการใช้ห้องสมุด ก็เพื่อเป็นการปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อห้องสมุด และสร้างเสริมความเชื่อมั่นในทักษะการใช้ห้องสมุดของตนเองแก่ผู้เรียนในการประเมินผลการสอนการใช้ห้องสมุดนั้น การรับรู้หรือความพึงพอใจของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งที่ควรนำมาพิจารณาเท่า ๆ กับ เนื้อหาสาระของหลักสูตร (King and Ory 1981 : 32)

แต่การประเมินผลโดยพิจารณาคำตอบการรับรู้ของผู้เรียน จะนำมาใช้ตามลำพังไม่ได้ ต้องอาศัยการประเมินผลแบบอื่นประกอบกันด้วย เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการวัดผลแบบนี้ มีความเป็นวัตถุนิยม (objective) น้อย และธรรมชาติในการประเมินตนเองของคนนั้นแปลความหมายยาก เพราะอาจมีความแตกต่างกันอย่างมากระหว่างการรับรู้ (perception) ในความสามารถของคนกับความสามารถที่ทำได้จริง และมีความแตกต่างกันที่เห็นได้ชัดระหว่างสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้จากห้องสมุดในระหว่างการสอน กับสิ่งที่นักเรียนอาจจะคิดว่าเขาได้เรียนรู้ นอกจากนั้นการวัดผลแบบนี้ยังมีปัญหาในตัวเองเดียวกัน ในด้านคุณค่าของเนื้อหาที่สอนกับสิ่งที่นักเรียนนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง เพราะการใช้แบบสอบถามและแบบประเมินตนเองนั้น ข้อมูลที่ได้มามีลักษณะเป็นจิตนิยม (subjective) ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ามาตัดสินใจให้ชัดเจนได้ยาก

3) การวัดการใช้ประโยชน์ (Determining Use)

การใช้แบบทดสอบและแบบสอบถามความคิดเห็นนั้น ทำให้สามารถวัดความรู้ ทักษะ และเจตคติ ทั้งหมดที่จำเป็นในการตัดสินใจคุณค่าของการสอนที่ได้ให้แก่ผู้เรียน แต่การที่จะพิสูจน์ให้เห็นคุณค่าที่แท้จริงของวิชาการใช้ห้องสมุดนั้น ทำได้โดยการสาธิตให้เห็นจริงว่า ผลจากการสอนนั้นทำให้การใช้ห้องสมุดของคนที่ได้เรียนกับคนที่ไม่ได้เรียนนั้นแตกต่างกัน ซึ่งการพิสูจน์อาจทำได้โดยใช้เทคนิคในการประเมินผลการใช้ประโยชน์จากการเรียนได้หลายอย่าง เช่นการสัมภาษณ์ การสังเกตโดยไม่เปิดเผยตัว เป็นต้น

สิ่งที่ต้องระมัดระวังในการใช้วิธีวัดผลแบบนี้คือ ผู้ใช้ห้องสมุดต้องไม่ได้รับอิทธิพลหรือการชี้แนะในการเลือกใช้วัสดุจากเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล จะต้องพยายามค้นให้พบว่ามีการใช้ห้องสมุดเพื่อค้นหาสารนิเทศที่ต้องการได้อย่างไร และได้แค่ไหน ไม่ใช่ค้นหาว่านักเรียนจะสามารถทำแบบฝึกหัด หรือทำงานห้องสมุดได้แค่ไหน ภายใต้การจับตามองของผู้ประเมินผล ผลที่ได้ออกมาจากการวัดผลแบบนี้ด้วยความระมัดระวัง จะชี้ให้เห็นสัดส่วนของเนื้อหาวิชาที่นักเรียนรับเอาไปใช้ประโยชน์ได้จริงภายใต้สถานการณ์ที่ปราศจากการควบคุมหรือชี้แนะของผู้สอนโดยสิ้นเชิง (King and Ory 1981 : 33)

จะเห็นได้ว่าในการวัดผลการสอนการใช้ห้องสมุดบรรณ หมายความว่าสำคัญของหลักสูตรได้เพียงไรนั้น จำเป็นต้องทำการประเมินผลทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้าน การทดสอบความรู้ทางวิชาการ ทักษะที่ได้จากการเรียน และควรมีการประเมินทัศนคติของผู้เรียน ความคาดคะเนในการใช้ประโยชน์จากวิชานี้ และประการสุดท้าย ควรมีการจัดการใช้ประโยชน์จริงในสถานการณ์ที่เป็นจริง การวัดผลโดยครบถ้วนดังที่กล่าวมา จึงจะเป็นการประเมินผลการสอนที่สมบูรณ์เหมาะ การสอนการใช้ห้องสมุดที่สัมพันธ์กับวิชาสังคมศึกษา

ในการสอนวิชาการใช้ห้องสมุดนี้ควรมีความสัมพันธ์กับสายวิชาต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมในการเรียนวิชานั้น ๆ ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์คือผู้เรียนยิ่งขึ้น (กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์ 2520 : 3; Irving 1978 : 32) นอกจากนั้นแล้วในการสอนบทเรียน การใช้ห้องสมุดตามหลักสูตรยังอาจปรับปรุงได้ตามความต้องการของห้องเรียน โดยสอนให้สัมพันธ์กับวิชาที่นักเรียนกำลังศึกษาอยู่ (อัมพร ปิ่นศรี, นนทนา เผือกผ่อง และสุภัทรา ฉัตรเงิน 2517 : 7)

วิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่สอนให้ผู้เรียน เข้าใจคนและความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพและทางสังคม** อาจจะเป็นผลให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีสันติสุข วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสังคมศึกษาทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ระบุไว้ชัดเจนถึงการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถ "คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้" ตลอดจนเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในฐานะที่เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมทุกระดับ เริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัว ไปสู่ระดับชุมชน ระดับประเทศและระดับโลก ตามลำดับ

การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวมานี้ ครูจำเป็นต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกหัดหรือปฏิบัติจริงจน เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการ เป็นพลเมืองดีหลาย ๆ ด้าน อันอาจกล่าวได้ว่า นอกจากสอนให้เป็นผู้มีความรู้กว้างขวางแล้ว ยังต้องสอนให้เป็นผู้สามารถรอบตัวอีกด้วย จึงจะสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างประสมผลสำเร็จในสังคมที่มีความสัมพันธ์

* ทางกายภาพ หมายถึงความสัมพันธ์กันตามธรรมชาติ เช่นคนกับทรัพยากรธรรมชาติ มีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

** ทางสังคม หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม เช่นขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ

ซับซ้อน และเต็มไปด้วยปัญหาขัดแย้งนานาประการ เช่นในปัจจุบันและในอนาคต หน้าที่หลักของครูสังคมศึกษาจึงควรได้แก่การจัดสภาพการเรียนการสอนที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสืบสวน (investigate) เพื่อแสวงหาคำตอบ เชื่อ ค่านิยมและนโยบายทางสังคมซึ่ง เป็นพื้นฐาน ให้เกิดทางเลือกสำหรับนำไปประยุกต์ได้อย่างชาญฉลาด

จะเห็นได้ว่าแนวทางการให้การศึกษาในวิชาสังคมศึกษา จำเป็นต้องอาศัย การศึกษาค้นคว้าในท้องสมุด เป็นอย่างมาก การสอนการใช้ท้องสมุดจึงอำนวยประโยชน์ในการเรียนวิชาสังคมศึกษาในหัวข้อสำคัญดังนี้คือ

1. ส่งเสริมการพัฒนาทักษะที่สำคัญในวิชาสังคมศึกษา
2. ส่งเสริมวิธีการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนในวิชาสังคมศึกษา
3. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนวิชาสังคมศึกษา
4. การสอนการใช้ท้องสมุดส่งเสริมการพัฒนาทักษะที่สำคัญในวิชาสังคมศึกษา

ทักษะที่สำคัญในวิชาสังคมศึกษา อาจจำแนกได้ 2 ประการดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, คณะศึกษาศาสตร์ 2526 : หน่วยที่ 5-9, 55-56)

1.1 ทักษะทางวิชาการ (academic skills) ได้แก่

- ทักษะในการเรียน ได้แก่ ความสามารถในการอ่าน การตีความ การสรุป ข้อสังเขป การอ่านแผนที่ การตีความแผนที่และกราฟ การสร้างแผนภูมิ และการใช้วัสดุอ้างอิงและแหล่งความรู้ชนิดต่าง ๆ ตลอดจนความสามารถในการแสวงหาคำตอบ ซึ่งได้แก่การรู้จักเลือกอ่านตามวัตถุประสงค์ การตั้งคำถามที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเรื่องราวที่ค้นคว้า การวิเคราะห์และการรวบรวม เรื่องราวและความรู้ตรงตามเรื่องที่ต้องการศึกษา และการกำหนดข้อสมมุติฐานได้อย่างมีเหตุผล
- ทักษะในการคิด ได้แก่ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ การสรุปแนวคิดจากเนื้อเรื่องที่ได้เรียนไป การสรุปหลักเกณฑ์จากข้อมูล การแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลและสามารถประยุกต์ใช้หลักเกณฑ์ต่อสถานการณ์หรือปัญหาใหม่ ๆ ได้

1.2 ทักษะทางสังคม (social skills) ได้แก่

- ทักษะทางกระบวนการกลุ่ม เช่นความสามารถในการมีส่วนร่วมทำงานในกลุ่มสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ในการอภิปรายอันเป็นวิธีทางแห่งประชาธิปไตย เป็นต้น
- ทักษะในการดำเนินชีวิตในสังคม เน้นความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดี การปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบ มีมารยาทเป็นที่ยอมรับของสังคม และเคารพต่อระเบียบของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ สามารถพัฒนาความคิดด้วยการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น ตลอดจนสามารถวางแผนงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อได้พิจารณาทักษะที่สำคัญในวิชาสังคมศึกษาแล้ว ปรากฏว่า เป็นทักษะที่มีการสอนในวิชาการใช้ห้องสมุด (ทส. 011) และวิชาการศึกษาค้นคว้าเบื้องต้น (ท 081) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทักษะทางวิชาการนั้น เป็นสิ่งที่ตรงกับทักษะที่สำคัญในวิชาการศึกษาค้นคว้าเบื้องต้น (ท 081) คือการพัฒนาทักษะในการอ่านข้อมูลและการรวบรวมจัดเก็บนำเสนอข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ

นอกจากนั้นแล้วในวิชาการใช้ห้องสมุดซึ่งสอนวิธีการค้นหาสารนิเทศอย่างมีขั้นตอนการคัดเลือก เพื่อรวบรวมเฉพาะสารนิเทศที่จำเป็นมาใช้ในการศึกษา ก็เป็นการส่งเสริมการพัฒนาทักษะในการคิดในวิชาสังคมศึกษา

สำหรับการส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางสังคมนั้น ในวิชาการใช้ห้องสมุดโดยทั่วไป มีการกำหนดให้นักเรียน เข้าทำการศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุด ทั้งส่วนบุคคลและเป็นงานกลุ่ม มีการสอนให้นำเสนอข้อมูลด้วยการรายงานทั้งโดยวาจาและเป็นลายลักษณ์อักษร การสอนการใช้ห้องสมุดจึง เป็นการฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม ฝึกให้ปฏิบัติงานตามระเบียบของห้องสมุด ซึ่งสอดคล้องกับทักษะทางสังคม เช่นกัน

และเมื่อพิจารณาเนื้อหาในหลักสูตรการใช้ห้องสมุดแล้วก็พบว่า การสอนการใช้ห้องสมุดมีส่วนส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางวิชาการและทางสังคมที่สำคัญในวิชาสังคมศึกษา ตามหัวข้อย่อต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, คณะศึกษาศาสตร์ 2526 : หน่วยที่ 5-9, 60-74) คือ

1) ทักษะในการใช้แหล่งความรู้และทักษะในการรวบรวมความรู้ ซึ่งต้องมีการพัฒนาความสามารถในการใช้ห้องสมุดด้วย เช่นวิธีใช้บัตรรายการเพื่อค้นหาเวลาในการค้นคว้า และการรู้จักลักษณะของสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ เพื่อค้นคว้าหาข้อมูลได้ตรงตามวัตถุประสงค์ การรับผิดชอบปฏิบัติตามกฎและระเบียบของห้องสมุดอย่างเคร่งครัด

2) ทักษะในการเรียบเรียงและประเมินความรู้ที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาซึ่งประกอบด้วยความสามารถในเรื่องต่อไปนี้คือ

- การวิเคราะห์เรื่องราว และแหล่งที่มาของเรื่องราวนั้น ๆ
- การพิจารณาลักษณะเรื่องราวว่าเป็นการรายงานข้อเท็จจริง การกล่าวหาคดเท็จถึงหรือการแสดงความคิดเห็น
- การคัดเลือกเรื่องราวจากสิ่งที่ค้นหาได้ตรงตามวัตถุประสงค์
- การเรียงเรียงเรื่องราวที่คัดเลือกไว้ในใจหรือจดบันทึกไว้
- การย่อ สรุปเรื่องราว ทำข้อสังเขปเรื่องราวตามลำดับ
- การเตรียมการเสนอเรื่องราวในรูปของรายงานหรือวิธีเสนอแบบต่าง ๆ

3) ทักษะในการแสวงหาความรู้โดยการอ่าน โดยที่สนับสนุนให้นักเรียนได้ฝึกหัดอ่านอย่างวิพากษ์วิจารณ์ ต้องพยายามคิดใคร่ครวญเปรียบเทียบเรื่องราว ความรู้สึก และสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ได้อ่าน ฝึกทักษะในการตีความหมายหรือการอ่านเพื่อจับใจความควบคู่กันไป ครูผู้สอนต้องสนับสนุนให้นักเรียนมีโอกาสอ่านอย่างกว้างขวาง กล่าวคือ อ่านจากหนังสือหรือสิ่งพิมพ์หลาย ๆ ประเภท จากแหล่งวิทยาการต่าง ๆ ทักษะในการอ่านควรได้รับการพัฒนาควบคู่กันไปกับนิสัยรักหนังสือ รักการอ่านจนเป็นนิสัยซึ่งคิดต่อไปจนตลอดชีวิต

4) ทักษะในการสื่อความหมายด้วยการพูดและการเขียน โดยจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะในการสื่อความหมายด้วยการพูด ได้แก่การอภิปราย การรายงาน การสัมภาษณ์ การแสดงละครหรือบทบาทสมมุติ หรือฝึกความสามารถโดยการให้นักเรียนอ่านหนังสือที่ยากขึ้นหรือปริมาณมากขึ้น เพื่อค้นคว้าหาข้อมูลมารายงาน ไม่ว่าจะเป็นการรายงานด้วยการพูด หรือการเขียนก็ตาม เอกสารที่ใช้ค้นคว้าควรประกอบด้วย หนังสือพิมพ์ สารานุกรม เอกสารรายงานข่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบัน และการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ

ทักษะอื่น ๆ ที่ควรได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันก็คือ ความสามารถในการเลือกเอกสารและเรื่องราว เพื่อนำมารายงานควบคู่กับการจดบันทึกเรื่องราวที่ค้นคว้ามา

5) ทักษะในการอ่านและตีความหมายวัสดุกราฟิก เป็นการฝึกความสามารถในการตีความวัสดุกราฟิก เช่นตาราง แผนภูมิ กราฟ ฯลฯ ซึ่งช่วยให้การเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาเข้าใจง่ายขึ้นและสนุกสนาน

6) ทักษะในการแก้ปัญหาและการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้นั้น จะต้องอาศัยทักษะพื้นฐานอื่น ๆ หลายประการ เช่นทักษะในการอ่าน การฟัง การสังเกต และทักษะในการตีความและประเมินข้อมูล เพื่อหาข้ออ้างอิงหรือสรุปความคิดที่สำคัญ เพื่อประกอบการตัดสินใจ และครูควรจัดสภาพการเรียนการสอนให้มีบรรยากาศเอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ตลอดจนการจัดเตรียมสื่อการเรียนให้พร้อมสำหรับค้นคว้าหาข้อมูล เพื่อแก้ปัญหา เช่นสัมภาษณ์บุคคลในชุมชน ค้นคว้าในห้องสมุด เป็นต้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, คณะศึกษาศาสตร์ 2526 : หน้าที่ 5-9, 81)

2. การสอนการใช้ห้องสมุดส่งเสริมวิธีสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนในวิชาสังคมศึกษา

วิธีการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนในวิชาสังคมศึกษานั้น มีหลายวิธีด้วยกัน เป็นต้นว่าวิธีการสอนแบบบรรยาย การสาธิต การอภิปรายในรูปแบบต่าง ๆ วิธีการสอนแบบแก้ปัญหาและวิธีการสอนแบบสืบสวนสอบสวน เป็นต้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, คณะศึกษาศาสตร์ 2526 : หน้าที่ 10-15, 55)

การสอนการใช้ห้องสมุดเป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนแบบแก้ปัญหาและแบบสืบสวนสอบสวน ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพราะดังที่ปรากฏแล้วในตอนต้น ๆ ว่าเนื้อหาของการใช้ห้องสมุดเน้นการสร้างทักษะในการใช้เครื่องมือช่วยค้นในห้องสมุด และแหล่งวิทยาการอื่น เพื่อนำให้เข้าถึงข้อมูล ตลอดจนสอนให้เกิดทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำเสนอต่อไป ผู้ที่ผ่านการฝึกทักษะในการใช้ห้องสมุดมาแล้วย่อมมีความคล่องแคล่ว ที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีพัฒนาการรวดเร็วกว่าผู้ที่ไม่เคยผ่านการฝึกทักษะดังกล่าว

2.1 วิธีสอนแบบแก้ปัญหา เป็นวิธีหนึ่งที่มีความสำคัญในวิชาสังคมศึกษาโดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้คือ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, คณะศึกษาศาสตร์ 2526 : หน้าที่ 10-15, 56)

- 1) กำหนดปัญหาและทำความเข้าใจกับปัญหา
- 2) การกำหนดสมมุติฐาน
- 3) การวางแผน
- 4) การจัดการข้อมูล
- 5) การสรุปค่าตอบ
- 6) การตรวจสอบและประเมินวิธีการและข้อสรุป

ในขั้นตอนทั้งหมดนี้ ทักษะจากการสอนการใช้ห้องสมุดจะเป็นประโยชน์มากที่สุด ในขั้นตอนที่ 3 คือการวางแผนการเรียน ซึ่งเมื่อผู้เรียนได้กำหนดข้อสมมุติฐานแล้ว ในขั้นนี้จะเป็นการวางแผนเพื่อการพิสูจน์สมมุติฐานที่กำหนดไว้ โดยวางแผนในเรื่องที่เกี่ยวข้อง

ก. การเก็บข้อมูล เป็นการเน้นวิธีการที่จะให้ได้ข้อมูลมาพิสูจน์สมมุติฐาน เช่น อาจใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม การทัศนศึกษา การค้นคว้าในห้องสมุด ฯลฯ

ข. แหล่งข้อมูล กลุ่มผู้เรียนจะช่วยกันคิดหาแหล่งที่จะได้มา เช่น อาจหามาได้จาก ห้องสมุดของโรงเรียน หรือของหน่วยราชการอื่น ๆ หรืออาจได้มาจากวัสดุสารประเภทต่าง ๆ ทั้งของหน่วยงานรัฐบาลและของเอกชน

ค. การมอบหมายงานให้แก่บุคคลรับไปปฏิบัติ

2.2 วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่เน้นการให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และยังถือเป็นหัวใจของการเรียนการสอนสังคมศึกษาในปัจจุบันอีกด้วย เป็นวิธีการสอนที่พัฒนามาจากการสอนแบบแก้ปัญหาหรือวิธีการสอนแบบอื่น ๆ ที่เน้นการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยพัฒนาขึ้นมาอีกก้าวหนึ่งเป็นการแสวงหาความรู้อย่างมีระเบียบมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และเป็นวิธีการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีกระบวนการของการแสวงหาความรู้อย่างแท้จริง

ขั้นตอนของการสืบสวนสอบสวน เพื่อดำเนินการเรียนการสอนในห้องเรียนมีอยู่ 4 ขั้นตอนใหญ่ ๆ หอสรุปได้ดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, คณะศึกษาศาสตร์ 2526 : หน่วยที่ 10-15, 59)

- 1) ขึ้นการสังเกต การกำหนดปัญหาและการตั้งสมมุติฐาน
- 2) ขึ้นการรวบรวมข้อมูล และการประเมินข้อมูล เพื่อทดสอบสมมุติฐานว่าถูกต้องหรือไม่
- 3) ขึ้นการพิสูจน์ข้อสมมุติฐานและการสรุป
- 4) ขึ้นการนำไปใช้

ปรากฏว่าทักษะที่ผู้เรียนได้จากการสอนการใช้ห้องสมุดเป็นประโยชน์ที่สุดในขั้นตอนที่ 2 คือการรวบรวมข้อมูลและการประเมินผลข้อมูลเพื่อทดสอบสมมุติฐานว่าถูกต้องหรือไม่ เพราะผู้เรียนต้องค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ ในห้องสมุด หรือผู้สอนอาจจัดกิจกรรมประเภทอื่น ๆ เสริมก็ได้ เช่นการอภิปรายกลุ่มย่อย การอภิปรายแบบระดมสมอง หรืออาจให้ผู้เรียนไปสังเกตพฤติกรรม สังเกต ทดลอง ทักษะศึกษา เป็นต้น

การสอนแบบสืบสวนสอบสวนนั้น จะเน้นที่ความรู้โดยให้ เป็นเครื่องมือไปสู่การกำหนดปัญหา ผู้เรียนจะตั้งปัญหาเพื่อการค้นคว้าโดยใช้ความรู้เป็นพื้นฐาน ผู้สอนมักจะเสนอเหตุการณ์หรือสถานการณ์ให้แก่ผู้เรียนก่อนอื่น เพื่อให้ผู้เรียนได้สังเกตและเกิดความสงสัย เมื่อเกิดความสงสัยแล้วก็จะร่วมกับผู้สอนกำหนดปัญหาเพื่อนำไปสู่การค้นหาคำตอบส่วนวิธีสอนแบบแก้ปัญหา นั้น อาจเกิดปัญหามาก่อน แล้วผู้เรียนจะไปค้นหาคำตอบภายหลัง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช คณะศึกษาศาสตร์ 2526 : หน่วยที่ 10-15, 61-62)

อย่างไรก็ตาม ทั้งสองวิธีการสอนเป็นการสอนที่เน้นการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนที่ผ่านการฝึกฝนทักษะในการใช้ห้องสมุดมาก่อนจะสามารถทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเองได้ดีกว่าผู้ที่ไม่เคยเรียนวิชาการใช้ห้องสมุดมาก่อน

การสอนการใช้ห้องสมุดจึงเอื้อประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษาอย่างแท้จริง ดังผลการวิจัยของประจักษ์ เค็ดแก้ว (2515 : 34) พบว่าความรู้เรื่องการใช้ห้องสมุดมีความสัมพันธ์กับผลการเรียนของนักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษา เรื่องที่มีความสัมพันธ์สูงมากคือความรู้เรื่องบรรณานุกรม บรรณินทัศน์สังเขป วัสดุห้องสมุด การจัดหมู่หนังสือและการเรียงหนังสือ ส่วนต่าง ๆ ของหนังสือและหนังสืออ้างอิง ส่วนเรื่องที่มีความสัมพันธ์กับผลการเรียนของนักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษาสูงคือ เรื่องการใช้บัตรรายการและการเรียงบัตร กับ เรื่องของวารสารและบรรณนิวารสาร

๑. การสอนการใช้ห้องสมุดส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา

กิจกรรมการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษา เป็นประสบการณ์ที่จัดขึ้นในลักษณะที่มีส่วนสัมพันธ์กับบทเรียนตามที่หลักสูตรกำหนดให้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และความเข้าใจในเนื้อหาสาระอย่างถ่องแท้ เพื่อพัฒนาทักษะในด้านวิชาการและสังคม และเพื่อพัฒนาเจตคติที่ดีอีกด้วย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช คณะศึกษาศาสตร์ 2526 : หน่วยที่ 10-15, 61-62)

กิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาอาจแบ่งได้เป็น 4 ประเภทดังนี้

1) กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลและเนื้อหาสาระ ตัวอย่าง

กิจกรรมคือ

- การอ่านหนังสือ อ่านบทความ อ่านวารสาร อ่านหนังสือพิมพ์และอ่านจุลสาร
- กิจกรรมการสัมภาษณ์ เช่นการสัมภาษณ์นักพูด การสัมภาษณ์เพื่อน การสัมภาษณ์บุคคลอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น
- กิจกรรมการสังเกตและกิจกรรมการฟัง

2) กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนฝึกการรวบรวมและจัดหมวดหมู่ข้อมูลคือ

เมื่อผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้การสอนประเภทที่ 1 จะได้ข้อมูล เนื้อหาสาระ แล้วนำข้อมูลหรือเนื้อหาสาระนั้นมาจัดเข้าเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ กิจกรรมดังกล่าว เช่นการจดบันทึก การเขียน การสรุปเนื้อหาสาระ การทำรายงาน การเลือก เป็นต้น

3) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สาธิตและแสดงความคิดเห็น

กิจกรรมประเภทนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้สาธิตและแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่ตนได้เรียนรู้ไปแล้ว เช่นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอภิปราย การแสดงบทบาทสมมุติ เป็นต้น

4) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถเชิงสร้างสรรค์

เช่นการแต่งเพลงเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่เรียนไปแล้ว การแต่งนิทาน การสร้างหุ่นจำลองไดโนเสาร์ เป็นต้น

การจัดกิจกรรมทั้ง 4 ประเภทที่กล่าวมา โดยเฉพาอย่างยิ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลและเนื้อหาสาระ กับกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนฝึกรวบรวมและจัดหมวดหมู่ข้อมูล ทั้งสองประเภทนี้ เน้นกิจกรรมที่จำเป็นต้องปฏิบัติในห้องสมุดและแหล่งวิชาการ

อื่น ความรู้เรื่องวิธีใช้ห้องสมุดย่อมส่งเสริมการปฏิบัติกิจกรรมทั้งสองประเภทนี้เป็นอย่างดียิ่งขึ้นตอนในการปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับลำดับขั้นในการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาทักษะในการรวบรวมและนำเสนอสารนิเทศในแนวทางของวิชาการใช้ห้องสมุด การสอนวิชาสังคมศึกษาโดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สัมพันธ์กับการใช้ห้องสมุดจึง เป็นการพัฒนาทักษะในด้านวิชาการ สังคม และเจตคติที่ดีของผู้เรียน รวมทั้งเป็นส่วน เสริมให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้และเข้าใจใน เนื้อหาสาระของบทเรียนดียิ่งขึ้น

สมจิต พรหมเทพ (2515 : 40-41) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการจัดทำโครงการส่งเสริมการอ่านและสอนการใช้ห้องสมุดพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภายหลังการจัดทำโครงการส่งเสริมการอ่านและสอนการใช้ห้องสมุดสูงกว่าก่อนจัดทำโครงการ

และจากการทดลองของประชิด ทองรัตน์ (2525 : 48-50) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการใช้ห้องสมุดในการสอนกับการสอนตามปกตินั้น ปรากฏว่านักเรียนที่เรียนโดยมีการใช้ห้องสมุดในการสอนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แสดงความคิดเห็นว่าเป็นผลมาจากการที่

1) นักเรียนมีความตั้งใจพอใจในการสอนวิธีนี้ เพราะสังเกตได้ว่านักเรียนมีความกระตือรือร้นและสนุกสนานในการร่วมกิจกรรม เนื่องจาก

1.1) นักเรียนได้เปลี่ยนบรรยากาศจากการเรียนตามปกติในชั้นมาเป็นการเรียนในห้องสมุด ซึ่งมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่แตกต่างกันออกไป

1.2) นักเรียนมีอิสระในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองโดยไม่มีครูคอยบังคับ แต่ครูจะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้แนะนำ (Instructor) ซึ่งจะคอยช่วยเหลือและแนะนำเมื่อนักเรียนมีปัญหา

2) การที่นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าแบบข้อเท็จจริงด้วยตนเอง และมีโอกาสได้ค้นคว้าจากแหล่งความรู้หลายแหล่งนั้น ทำให้นักเรียนมีความรู้กว้างขวาง และมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น

และจากการทดลองครั้งนี้เช่นกัน ปรากฏว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนโดยใช้ห้องสมุดในการสอนมีความคงทนในการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการเรียนโดยใช้ห้องสมุดในการสอนนั้น เป็นการเรียนที่นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าข้อเท็จจริงด้วยตนเอง และได้รับความรู้ในเรื่องเดียวกันจากหนังสือหลายเล่ม หรือจากแหล่งความรู้หลายแหล่ง ทำให้นักเรียนมีโอกาสคิดไตร่ตรองหาเหตุผล และทำความเข้าใจ และเมื่อเข้าใจแล้วจึงเกิดความคงทนในการจำมากกว่าการที่ครูบรรยายหรือบอกให้

การทดลองของประชิด ทองรัตน์นี้ แสดงให้เห็นว่า การสอนโดยใช้ห้องสมุดนั้น เป็นการสอนวิธีหนึ่งที่เหมาะสมในการนำไปใช้สอนวิชาสังคมศึกษา ซึ่งมีลักษณะเป็นเนื้อหาวิชา เพราะนอกจากจะทำให้ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนและความคงทนในการเรียนสูงแล้ว ยังเป็นการปลูกฝังและสร้างนิสัยรู้จักค้นคว้าให้กับนักเรียน ซึ่งเป็นหัวใจของการศึกษาระดับสูงอีกด้วย

อย่างไรก็ตามควรมีการสอนให้นักเรียนรู้จักวิธีใช้ห้องสมุดอย่างถูกต้องตามเนื้อหาหลักสูตรวิธีสอนการใช้ห้องสมุดดังที่กล่าวมาแล้วเสียก่อน และในการสอนไม่ว่าจะเป็นการสอนให้รู้จักใช้ห้องสมุดหรือจะเป็นการสอนวิชาต่าง ๆ โดยใช้ห้องสมุดเป็นงานที่ครูและบรรณารักษ์จะต้องร่วมมือกัน (อัมพร บันศรี, นนทนา เผือกม่อง และสุภัทรา ฉัตรเงิน 2517 : 133)

สรุป

จากการศึกษารรณกรรมต่าง ๆ ทำให้สรุปได้ว่า

1. การให้การศึกษาดูการสอนการใช้ห้องสมุด ทำให้ผู้เรียนมีทักษะในการใช้ห้องสมุดสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้เรียน ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว
2. การสอนการใช้ห้องสมุดในโรงเรียนควรเริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษา เป็นต้นไป และการเปิดสอนการใช้ห้องสมุดในโรงเรียนมัธยมศึกษาควรพิจารณาให้นักเรียนชั้นปีแรก และปีสุดท้ายของโรงเรียนเป็นพิเศษ
3. การสอนการใช้ห้องสมุดมีความสัมพันธ์กับวิชาสังคมศึกษา ทั้งในด้านการเรียนและการสอน โดยส่งเสริมการพัฒนาทักษะที่สำคัญในวิชาสังคมศึกษา ช่วยส่งเสริมวิธีการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนในวิชาสังคมศึกษา และช่วยส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนวิชาสังคมศึกษา

การเรียนการสอนในโรงเรียนตราษตระการคุณ

โรงเรียนตราษตระการคุณ เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาชายประจำจังหวัดตราด สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ แบ่งการศึกษาเป็น

1. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
2. ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย คือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 6

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นชายล้วน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นแบบสหศึกษา คือมีทั้งหญิงและชาย

ในปีการศึกษา 2527 มีนักเรียนทั้งหมด 1,199 คน เป็นชาย 1,027 คน เป็นหญิง 172 คน และในปีการศึกษา 2528 มีนักเรียนทั้งหมด 2,173 คน เป็นชาย 986 คน และเป็นหญิง 187 คน

แผนการเรียนโรงเรียนตราษตระการคุณ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมี 3 แผนการเรียน คือแผนการเรียนที่ 1 (คณิตศาสตร์-วิทยาศาสตร์) แผนการเรียนที่ 2 (คณิตศาสตร์-ภาษาอังกฤษ) และแผนการเรียนที่ 3 (ภาษาอังกฤษ-สังคมศึกษา)

ทุกแผนการเรียนมีวิชาบังคับสามัญ 4 วิชา ซึ่งนักเรียนทุกคนต้องเรียนเหมือนกัน คือภาษาไทย สังคมศึกษา สุขศึกษาและพลานามัย รวม 36 คาบ ตลอด 3 ปี

วิชาบังคับ วิชาพื้นฐานวิชาชีพ นักเรียนแต่ละคนเลือกเรียน 1 สาขา รวม 24 คาบ ตลอด 3 ปี ซึ่งมี 5 สาขาด้วยกันคือ สาขาช่างอุตสาหกรรม สาขาเกษตรกรรม สาขาพาณิชยกรรม สาขาศิลปหัตถกรรม และสาขาคหกรรม

วิชาเลือกเสรี จะเปิดให้นักเรียน เลือกเรียนตามความเหมาะสมทุกภาคเรียน

วิชาเสริมการเรียน ได้แก่กิจกรรม แนะแนวและสอนซ่อมเสริม รวม 18 คาบ ตลอด 3 ปี

สำหรับวิชาเลือกตามแผนการเรียนนั้น มีความแตกต่างกันคือ

แผนการเรียนที่ 1 (คณิตศาสตร์-วิทยาศาสตร์) เลือกเรียน 126 คาบตลอด 3 ปี ได้แก่วิชาคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา ภาษาอังกฤษ การอ่านและพระพุทธศาสนา

แผนการเรียนที่ 2 (คณิตศาสตร์-ภาษาอังกฤษ) เลือกเรียน 108 คาบตลอด 3 ปี
 ได้แก่วิชาคณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เสริมทักษะ การอ่าน วิชาภาษาไทย 12 คาบ
 วิชาสังคมศึกษา 12 คาบ (6 หน่วย) และพระพุทธศาสนา

แผนการเรียนที่ 3 (อังกฤษ-สังคมศึกษา) เลือกเรียน 108 คาบภายใน 3 ปี
 ได้แก่วิชา คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เสริมทักษะ การอ่าน วิชาภาษาไทย 12 คาบ
 วิชาสังคมศึกษา 24 คาบ (12หน่วย) และพระพุทธศาสนา

สำหรับห้องสมุดซึ่งเป็นแหล่งสนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียนตราษตระการคุณ
 นั้นมีข้อมูลสำคัญดังนี้

สภาพทั่วไป

ขนาด $2\frac{1}{2}$ ห้องเรียน ตั้งอยู่ที่ชั้น 1 อาคาร 3 จำนวนที่นั่ง 92 ที่นั่ง

ครูภัณฑ์

โต๊ะขนาดนั่ง 4 คน จำนวน 20 ตัว

โต๊ะขนาดนั่ง 6 คน จำนวน 2 ตัว

เก้าอี้ จำนวน 92 ตัว

โต๊ะชั้นสูงขนาด $2\frac{1}{2}$ เมตร จำนวน 13 ชั้น

โต๊ะชั้นระดับหน้าต่าง จำนวน 17 ชั้น

โต๊ะชั้นวางวารสารขนาดใหญ่ จำนวน 4 ชั้น

โต๊ะที่วางหนังสือพิมพ์ขนาด 10 ฉบับ 1 ที่

โต๊ะตู้บัตรรายการขนาด 30 ลี้นชัก 1 ตู้

สิ่งพิมพ์รัฐบาล จำนวน 378 ฉบับ

วารสารที่บอกรับประจำ 32 ฉบับ วารสารที่ได้รับบริจาค 27 ฉบับ

หนังสือพิมพ์รายวัน 5 ฉบับ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น 1 ฉบับ หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ 1 ฉบับ

จุลสารประมาณ 500 รายการ

การจัดสิ่งพิมพ์

1. หนังสือ จัดตามระบบทศนิยมดิวอี้ โดยแยกประเภทหนังสือเป็นหนังสืออ้างอิง
 คู่มือและแบบเรียน สารคดีทั่วไป หนังสือของ มสธ.

ส่วนหนังสือสำหรับเด็ก นวนิยาย และหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ให้สัญลักษณ์พิเศษ และเก็บแยกจากหนังสืออื่น ๆ

2. สิ่งพิมพ์รัฐบาล จัดแยกตามกระทรวง
3. วารสาร เรียงตามตัวอักษรชื่อวารสาร วารสารเย็บเล่มก็อยู่ในบริเวณเดียวกันและเรียงตามตัวอักษรเช่นกัน
4. หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษเย็บเล่ม จัดเก็บร่วมกับวารสารเย็บเล่ม หนังสือพิมพ์ภาษาไทยมัดไว้ในที่ทำงานบรรณารักษ์

ระเบียบการ

1. ห้องสมุดเปิดตั้งแต่ 8.00 น. - 16.30 น. ทุกวัน เว้นวันปิดเรียน
2. อาจารย์ นักเรียนและภารโรงทุกคนมีสิทธิ์ เป็นสมาชิกห้องสมุดได้โดยไม่เสียเงิน แต่ถ้าทำบัตรหายจะทำบัตรสมาชิกใหม่ ต้องเสียค่าปรับ 2 บาท

สิ่งพิมพ์

- หนังสือทั้งหมดมี 12,712 เล่ม เป็นหนังสือของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (มสธ.) 902 เล่ม นอกนั้นเป็นหนังสือภาษาไทย 10,660 เล่ม ภาษาอังกฤษ 150 เล่ม
3. การยืมหนังสือทุกครั้ง เจ้าของบัตรเป็นผู้ยืมเอง การคืนหนังสือโดยไม่นำบัตรห้องสมุดมาด้วย ต้องเสียค่าปรับเล่มละ 50 สตางค์
  4. หนังสือทั่วไปยืมได้ครั้งละ 2 เล่ม เป็นเวลา 5 วัน เกินกำหนดปรับเล่มละ 50 สตางค์ต่อวัน ส่วนหนังสือของยืมได้ครั้งละ 2 เล่ม เป็นเวลา 2 วัน เกินกำหนดปรับเล่มละ 2 บาทต่อวัน หนังสืออ้างอิง หนังสือพิมพ์และวารสารฉบับล่าสุดไม่ให้ยืมออกนอกห้องสมุด ยกเว้นมีความจำเป็นซึ่งบรรณารักษ์จะพิจารณาให้ยืม เป็นกรณีพิเศษ

บุคลากร

บรรณารักษ์ 1 คน จุฬปริญญาดรี วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ ช่วยสอนภาษาไทย สัปดาห์ละไม่เกิน 6 คาบ

ผู้ช่วยบรรณารักษ์ 1 คน จุฬปริญญาดรี วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์สอนภาษาไทย สัปดาห์ละ 12 คาบ

บริการ

1. บริการยืม-คืน
2. บริการหนังสือนอก เวลาวิชาภาษาไทย
3. บริการปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ คือ ชั้น ม.1 และชั้น ม.6 ในต้นปีการศึกษา
4. บริการช่วยค้นคว้า เมื่อครูแต่ละวิชาแจ้งให้บรรณารักษ์ทราบว่าการพานักเรียน
เข้าใช้ห้องสมุดเพื่อประกอบการเรียนการสอนในรายวิชานั้น ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย